

JUBILEUMSSKRIFT

Formannskapslovene
150 år

Lenvik kommune

FORMANNSKAPSLOVENE 150 ÅR

**TREKK FRA DET KOMMUNALE
SELVSTYRE
I LENVIK**

AV KÅRE RAUØ

Forord.

Norges 454 kommuner feirer som kjent i 1987 at det er 150 år siden det på Stockholms slott, den 14. januar 1837, ble vedtatt lover om formannskap på landet og i byene. Kommunebegrepet ble til slik vi kjenner det i dag. Endringer i lovene av 1837 har nødvendigvis funnet sted i løpet av de 150 år som er gått, men stort sett gjelder de opprinnelige og grunnleggende bestemmelser fortsatt.

Lenvik er den tredje største kommunen i Troms fylke. Tettstedet Finnsnes peker seg ut som den tredje byen i fylket. Som geografisk og kulturelt begrep har Lenvik røtter helt tilbake til vikingtiden. Fra det 12. århundrede står bl.a. Lenvik kirke sentralt i den nordnorske landsdels historie. I tid kan en kanskje innvende at 150 år bare gjenspeiler en liten del av det som totalt har skjedd i det så historierike området Lenvik gjennom ca. 1000 år. Tiden fra 1837 og fram til 1987 har imidlertid vært svært utviklende for Lenvik. En kan trygt si at i Lenvik kommune er det i dag godt å leve. Særlig har tiden etter annen verdenskrig ført til gode og positive resultater. Dette gjelder ikke minst sosiale forbedringer som helsestell, undervisning, kommunikasjoner, eldreomsorg, boligforhold m.v. Framgangen må dog ikke bli en «sovepute», men snarere en kraftig spore til videre arbeid for å løse problemer som fortsatt eksisterer, og nye som nok vil melde seg. Det gjelder bl.a. omsorgsarbeidet for de eldre, for barn og ungdom, kulturtiltak osv. I en kommune av Lenviks omfang vil det alltid være oppgaver å ta fatt på.

For jubileumskomiteen var det vanskelig å finne fram til hva en helst burde ta med i det foreliggende jubileumsskrift. Bakgrunnsstoff var det massevis av, nok til et bokverk alle lenvikværingene og mange andre venter sterkt på. Rammene for jubileumsskriftet var satt til ikke «over 50 sider». Det er derfor så visst ikke noen bygdebok i kortversjon som presenteres ved jubileumsskriftet. Komiteen er hovedredaktøren -museumsbestyrer Kåre Rauø - stor takk skyldig. Han har etter komiteens mening, lyktes i å få fram mange viktige opplysninger og hendelser, tross det begrensede sidetall i jubileumsskriftet. Det er et imponerende arbeid Rauø har utført på kort tid. Han har maktet å få med historiske fakta langt utover 150 år, som belyser kommunens forhistoriske langt tilbake. Det er tatt med spredte trekk fra så vel det som har vært til glede, som det som har bekymret, til humor som til forargelse. Komiteen og hovedredaktøren har lagt vekt på å få fram et klarest mulig bilde av de faktiske forhold, og at de «gode gamle dager»

slett ikke alltid var så gode som det vi gjerne vil ha det til.

Når Lenvik kommune ved 150-års markeringen kan glede seg over å være en av fylkets mest velordnede kommuner, skyldes dette ikke minst at kommunen gjennom generasjoner har hatt en dyktig befolkning, kvinner og menn som har skjøttet sin daglige gjerning på land og sjø, i fjøs og båt, bak kateteret, disken, kontoret eller andre arbeidsplasser. Husmødrene som holdt heimen sammen selv i de trangeste tider, står i en særlig glans. Gjennom nøysomhet, strev og slit, ble det kommunale felleseie tilført store verdier.

Fra det brede lag av folket kom kommunens mange dyktige politikere gjennom årene. Det kunne nok oppstå strid, men ikke så meget om oppgavene som om hvilken måte en best og hurtigst nådde målet på. Enighet ble det som regel til slutt, og i dag kan vi glede oss over resultatene. Lenvik kommune har en stor og prektig ungdomsflokk, kunnskapsrik og med positiv livdsinnstilling. Det gir håp om nye og framgangsrike år for kommunen.

Jubileumskomiteen takker de politiske og administrative myndigheter i Lenvik for imøtekommenhet og forståelse for komiteens arbeide. Komiteen på sin side har full forståelse for at det i de økonomiske meget vanskelige tider vi er inne i, må settes bestemte grenser også for markering av et 150-års jubileum.

Finnsnes i august 1987

Edvin O. Haugland

jubileumskomiteens formann

IDEEN OM LOKALT SELVSTYRE.

Idégrunnet i Grunnloven av 1814 og Formannskapslovene av 1837, var et ekko av de tanker og handlinger om individets frihet som på forskjellig vis var tenkt og uttrykt i Europa i lang tid.

Som tunge bølger rullet de drønnede inn mot en steingard av gammelt tankegods og knustes i brått, mens salte havtårer i glidende bevegelser fant seg plass mellom steiner fram til tankenes strand og gav liv....

Gjennom Grunnloven av 1814 ble ideen om folkestyre synliggjort.

Kravet om lokalt selvstyre ble en kjernesak i "bonderegjeringa" av 1833. Sammen med agitasjonsarbeidet som sunnmøringen John Nergaard drev, førte det fram til sanksjonering av formannskapsloven den 14. januar 1837.

INNLEDNING.

Det hadde seg slik en januardag for ett hundrede og femti år siden - da lenvikværingenes hverdag fortonte seg noe annerledes enn den gjør i dag - at Det Norske Storting sa ja til et lovframlegg om lokalt selvstyre. Paragrafsamlinga fikk navnet Formannskapslovene av 1837.

Den var et ektefødd barn av sin tid. Runnet av det frø som var sådd gjennom årtiders åndskamp i Europa, spirte under Grunnloven av 1814 og blomstret gjennom agitasjon og jordbundne stortingsmenns inntreden på Stortinget på 1830-tallet.

Dette er ei lita historie som i små glimt forteller om hvordan et lokalt samfunn kalt Lenvik kommune, gjorde bruk av loven til å utvikle et flersidig engasjement til fellesskapets beste.

MENNESKENE I SAMFUNN.

Så lenge historiens lys har falt over menneskene, har disse levd i en eller annen form for fellesskap. Et slikt fellesskap kan vi kalle et samfunn. I samfunnet arbeidet de sammen om felles oppgaver, delte pliktene mellom medlemmene og lagde regler for hvordan de skulle forholde seg til hverandre. Samfunnet innførte straffebestemmelser for dem som forbrøt seg mot reglene, og gav lover som gjorde tilværelsen tryggere for den enkelte. Graden av samhandling mellom menneskene i samfunnet varierte over tid, og var avhengig av de oppgaver fellesskapet måtte løse.

I våre dager er menneskenes offentlige interesser i hovedsak rettet mot staten. Sammenlignet med statsoverbygninga inntar kommunene en ganske beskjeden stilling. Dette kan gi en forestilling om at kommunene ikke er noe annet enn territoriale underavdelinger av statsområdet, skapt av statens behov. Men i virkeligheten er det motsatte tilfelle.

DET NORSKE SAMFUNN.

Sikkert er det at lenge før vi kan snakke om en statsdannelse i Norge, eksisterte velorganiserte mindre samfunn med lovgivende og dømmende organer som satte opp regler og avgjorde tvister om beiteområder, jakt og fiskerettigheter. Bøndene, fangerne og fiskerne kom sammen til ting for herred, fylke eller mer omfattende geografiske områder der alle frie menn eller særskilt valgte utsendinger møtte og drøftet saker av felles interesse.

Da Norge ble samlet til ett rike, overtok etter hvert konge og embetsmenn det meste av den myndighet som tingsinstitusjonen hadde hatt. I det 16. århundre ble det lokale selvstyret utsatt for sterke angrep fra kongemakta. Gjennom kong Christian den femtes lovgiving i 1687, forsvant den siste rest, og embetsstyre ble innført også i rent lokale saker. Amtmann og fogd ble embetsverkets representanter på lokalplanet. Allmuen ble først og fremst skatteobjekt i ei tid med kolossalt offentlig pengeforbruk. Gjennom århundrer utviklet det seg en type tenkning som gjorde kongen eneveldig. Kongedømmet var ”av Guds nåde”, og kongen var suveren.

Det sentraliserende statsmaskineriet bygd på fyrstesuverenitetsprinsippet, nådde et styringsnivå som skapte motreaksjon. Politiske tenkere på 1700-tallet gikk til angrep på dette prinsipp, og hevdet at det var folket selv som hadde rett til å bestemme hvordan landet skulle styres. Prinsippet om folkesuverenitet gav støtet til store politiske endringer i Amerika og Europa i slutten av 1700-tallet.

LENVIK SOM SAMFUNN.

De eldste opplysninger om Lenvik som et avgrenset geografisk område hvor flere mennesker samhandler innefor gitte regler og normer, har vi fra området geistlige administrasjon.

På grunnlag av den viten vi har om den gamle Lenvik-kirka fra 1100-tallet, kan vi slutte oss til at det i høymiddelalderen eksisterte et eget Lenvik sogn. Til denne kirka søkte mennesker innenfor et gitt geografisk område, og fikk sine kirkelige anliggender ordnet. Trolig omfattet sognet de fleste av de nåværende gårder i kommunen. I tillegg synes gårder på Sør-Kvaløya å sogne til kirka i Lenvika.

Etter Svartedauden i 1350, ser det ut som om mindre administrative områder blir slått sammen til større enheter. Lenvik ble i senmiddelalderen en del av Trondenes gjeld. I området var det kirker i Øyfjordvær, Baltestad, Hillesøy og i Lenvika.

Etter Reformatsen 1589 lå Lenvik kirke til Astafjord residerende kapellani under Trondenes, og etter reskript av 28. desember 1731 som residerende kapellani under Ibestad prestegjeld. Ved reskript av 5. januar 1759 ble Lenvik eget prestegjeld med Hillesøy som anneks. Fram til 1853 var også Målselv anneks under Lenvik. Målselv ble eget formannskapsdistrikt i 1849, og Hillesøy i år 1855. Hillesøy var egen kommune fram til 1964.

På 1500 tallet hørte Lenvik i verdslig administrativ sammenheng til Senja len som

igjen var en del av Bergenshus hovedlen, på 1600-tallet under Nordlandene hovedlen. Lokalsamfunnet styrtes gjennom tingslagene Gibostad/Gisund og Baltestad. Dessuten synes det ut fra lensregnskapet 1567 at disse igjen var en del av et større styringsområde som strakte seg fra Faksfjord i Dyrøy, langs Gisundet opp mot gårder på Nord-Senja. Denne styringsenhet ble kalt Gisund fjerding.

Da eneveldet ble innført i 1660, gikk betegnelsen len ut og ble erstattet av begrepet amt, dvs. embete. Senja og Tromsø underlen ble fogderier under Nordlandene amt. Dette varte fram til 1787 da amtet ble lagt inn under Finnmarkens amt. Troms ble eget amt i 1866 og betegnet som fylke fra 1918.

LENVIK PRESTEGJELD ÅR 1837.

TOPOGRAFI.

Om Lenvik prestegjeld skriver Jens Kraft i "Historisk-topografisk Haandbog over Kongeriget Norge", ca 1840: "Lenvigs Præstegjeld, der er det nordligste i Senjens District, og omgives af Tromsø, Tranø og Bergs Præstegjelde, med et Areal af 26 Quadratomile, og med 3455 Beboere i trende Kirkesogne, som er Lenvigs Hovedsogn, samt Hillesø og Monselvns Annexsogne. Hovedsognet indbefatter, foruden en vidløftig fastlandsstrekning omkring den dybt indgaaende Malanger-Fjord, der i sit Indre har flere mindre Fjorde, tillige en betydelig Deel af Senjenøens Øst-og Nordside. Hillesø Annexsogn, der ligger ud mod Havet, bestaar mest af smaa nøgne Øer, tilligemed en Deel af den ellers til Tromsø Præstegjelds hørende store Ø Hvaløen, og til Monselvns Sogn høre Beboere af den anseelige i Præstegjeldets Indre liggende Monselv- eller Molselvdal, der gennemstrømmes af et vidløftigt Elvedrag, og er ligesom foranførte Bardodal, hvormed den staaer i forbindelse, bekjent af et i den senere Tid heldigen udført Kolonianlæg.

Præstegjeldet har ikke ubetydelig Korn- og Potetesavl, imidlertid er Fiskeriet Hovednæringsveien, og den skovrige Monselvdal giver Anledning til Skovdrift.

I det Civile udgjør Præstegjeldet Gisund Thinglaug, hvis Matrikulskyld er 205 Skylddaler"

MATRIKULERTE GÅRDER.

I hovedsognet var følgende gårder:

Navaren ytre, Navaren indre, Målsnes, Hollendernes, Grunnes, Kjerresnes øvre og nedre, Malangens allmenning, Sandnes, Sultenvik indre og ytre, Mols, Rossfjord, Strømmen ytre og indre, Lindberget, Rognlien, Tårnstad, Tårnelvmo, Seljebakken, Holmemoen, Langhaugen, Andersdal, Sætermo, Fagernes, Fagerbukt, Aspenes, Dypdal, Haugen, Finnfjordeidet, Vasshaugen øvre og nedre, Kistelva, Langnesbukt, Rogstad, Strømsnes, Kraknes, Grønjord, Medskjær, Kravika, Gjøvika, Tenskjær, Lenvik prestegård, Sletnes, Bukkskinn, Flatvold, Solli, Bundjord, Leiknes, Trollvik, Finnsnes, Sandvika, Skogen, Finnfjordbotn, Finnfjord, Øyjord, Russevåg nordre, Vassjord, Laukhella, Jonkarskardjord, Nedreli, Høgli, Grønli, Krebsli, Vasshaug, Laukhella yttre, mellom og store, Vika, Finnlaukhella, Finnbotn, Grasmyr, Seljemoen, Tømmerelvbakken, Langhaugen, Svartfjell, Sørlielv, Giøya, Eggøya, Gibostad, Hannes, Grunnvåg, Årnes, Lysnes indre og ytre, Jernslett, Skarsvåg og Vang.

I Hillesøy sogn:

Gavlen, Lanes, Gården yttre, Fjordbotn, Skreddernes, Galnslåtten, Botn, Sand, Laukvik, Gidska, Baltestad, Husa med Husøya, Øyfjordbotn, Øyfjord, Breivika og Hekkingen.

I Målselv sogn:

Luneborg, Gullhav, Finnbakken, Leirbekkmoen, Moen øvre, mellom og nedre, Storbjorda, Kjeldmoen, Broderstad, Solli, Skavåsen, Olsborg, Moen, Fredriksberg, Branskognes, Fosshaugen, Fossnes og Fosli, Myre, Maukdal, Bakkehaug, Nordmoen, Ny-moen, Solbergnes, Solberg øvre, Skjeggenes, Skjellet, Øverby, Øvergård, Tillermoen, Renmælmoen, Alapsmoen, Elvevold, Kirkemoen, Kirkejord, Kirkedal, Iselvmoen, Elverum, Sandmoen, Elvskiftnes, Finnsund nedre, Rosta, Bardufoss, Fagerlidal, Fleskemo øvre og nedre, Takholmbukt, Sandbakken, Rossvoll øvre og nedre, Pusholm, Sommerbakken, Blomli, Rydningen, Fugleli, Fuglemo vestre og østre og Puserabben.

BRUK OG FOLKETALL.

Til sammen hadde Lenvik prestegjeld 257 bruk, inklusiv rydningsplasser. Folketallet var ved tellinga i 1835, 2776 personer. I hovedsognet var det 291 husholdninger med

1617 personer, i Hillesøy 80 hushold med 388 pers., og i Målselv 72 hushold med 721 pers.

OM FOLKET I LENVIK.

Sogneprest Koren skriver om folket i Lenvik:

”Befolkningen i Lenvik er et Blandingsfolk, som for den største Del har samlet sig her i løbet af de 2 - 3 sidste Aarhundreder fra alla Landets sydligere Dele og tildels fra fremmede Lande. De mange Familienavne, som findes blandt Folket her, er ikke altid rene Navne, men viser ofte tilbage mod Familiernes oprindelige Udspring og Herkomst. Den nærværende Slegt er for en stor Del Efterkommere af Eventyrere, Rømlinger, politiske Flygtninger, forviste Forbrytere, Spekulanter sydenfra, eller degenererede Embedsfamiljer, af strandede Skipsmandskaber o.s.v. Ikke blot Nordmænd og Danske har heropp søgt et Fristed eller Skjulested, men også Slesvigere, Svendske og Tydske, ja her findes endog spor af engelsk, fransk og spansk Blod.....

Til dette ældre Blandingsfolk er i det sidste Aarhundrede ogsaa kommet en betydelig Tilflytning af Folk, der har vildet søge sin Beskjeftigelse og et rigeligere Udkomme ved Fiskerierne. Ogsaa kvænske Elementer har blandet sig ind her og der, medens Lapperne derimod stedse har holdt sig avsondret som en særskilt Nation, et Forhold som dog maaske nu tør nærme sig til en Forandring, om ved en Sammenmelting vel endnu vil udkræve Aarhundreder.”

SOSIALRAPPORT FRA LENVIK VINTEREN 1839/40.

I Tromsø-Tidende 23. april 1840 heter det:

”Lenvig 18de April: I Mands Minde har der ei her i Sognet været større Nød hverken for Mennesker eller Kreaturer end i denne Vinter. Man kan gjerne sige at den ene Halvdel af Sognet ikkun ved at blive understøttet av den anden Halvdel har oppholdt Livet; paa flere Steder have Børnene maattet forlade Hjemmet og ved at betle sig fram fra Gaard til Gaard søgt at forskaffe sig lidt Næring. Bunøden her er skrækkelig; mange Køer ere kreperede, og endnu flere ligge saa afkræftede, at de ikke mere formaar at reise sig - henved to tiendedele af Sognet har mistet alle sine Faar. Aarsagen til al denne Nød maa fornemmeligen Udeblivelsen af Sildefisket i Reisen ansees for at være, ligesom Bunøden ogsaa for en stor Del har sin Grund dels i Vanrøgt, dels i Bøndernes bekjente Letsindighed og Taalmodighed med at indsætte flere Køer, end de med nogen sand-

synlighet kunne bjærge Vinteren over.”

LOKALT SELVSTYRE I LENVIK.

BYGDEKOMMISJONEN.

Det lokale selvstyre kom ikke helt uforberedt på allmuen i Lenvik. I mannsalderen forut kom det gjennom Kongelig reskript av 13. august 1790, og nytt reskript av 4. juli 1794 krav om opprettelse av en såkalt Bygdekommisjon.

Etter ordlyden skulle formålet med denne være å ha ansvar for ”de Fattiges Forsørgelse paa Landet.” Likedan skulle kommisjonen ”antage sig Skole-væsenet, og ligeledes føre Regnskab over Skolekassens Indtægt og Udgivt”. I reskriptet av 1794 pekes det på at ”Bygde-Commissjonens Indretning medfører den store Nytte, at Almuens Tænkemaade bliver opvakt og veiledet til Omsorg for den almindelige velferds sag, Ungdommens undervisning og den fattiges forsørgelse.”

Sognepresten skulle ta seg av denne nye institusjonen, og 2. januar 1802 holdt Bygdekommisjonen i Lenvik sitt første møte, lagt til prestegården i Lenvika. Kommisjonen besto av presten Gunnar Berg, lensmann Jacob Bastiansen Friis og medhjelpere, ”forligelseskommisær” Ole Sørensen, Grunnvåg.

FORLIKSKOMMISJONEN.

Forlikskommisjonen trådte i virksomhet etter lov av 20. januar 1797. Den skulle bestå av en mann ”udenfor bondestanden”, mens annenkommisæren skulle være en forstandig bonde. Kommisjonens oppgave var å mekle mellom stridende parter slik at en kunne unngå unødvendige og kostbare rettssaker.

Den eldste forliksprotokoll for Lenvik er gått tapt, kun to sider er bevart. Fra disse gjengis ei sak, sannsynligvis fra 1799:

”Stephanus Olsen Græsmyr indvarslet Cristopher Jensen Løkhelle. Citanten havde ladet han indvarsle for tilgodehavende 22 Riksdaler, hvilke den citerede var bleven skyldig, da han for 6 Aar siden havde hans føring til Bergen under Hænder. Den citerede paastod, at han vel havde modtaget bemeldte 22 Rdlr., men at han igien for 2 Rdlr. havde kjøbt 2de Hatte, hvilke Citanten aldeles benegtet at have modtaget.

Angaaende de omtvistede 2 Rdlr. blev da saaledes forligte at de hver tage halv Skade, og at Christopher Jensen, isteden for 22 Rdlr. betaler han 21 Rdlr.

Disse 21 Rdlr. forbandt Christopher Jensen Løkhelle sig at betale Stephanus Olsen Græsmyr til Nytaar 1800, som ogsaa at erstatte for Indvarslingen 3 ort og erlegge til Kommissjonen 4 ort.

Med disse Forpligtelser erklære vi os fra begge Sider forenede og forligte angaaende denne Sag.”

FORMANNSKAPET.

I ”Lov om Formandskaber paa Landet samt om Bestyrelsen af Districternes almindelige Commune-Anliggender” av 14. januar 1837, heter det i paragraf 1: ”I ethvert Præstegjeld paa Landet skal det være et Formandskab, der skal bestaae af Formænd fra ethvert af Præstegjeldets kirkesogne, og hvis Antal tilsammen ikke må være under 3 eller over 9 ...”.

Videre i loven heter det at ”Formændene udvælges paa første Thingdag ved det almindelige Skattething ved fleste Stemmer af og iblandt de i Mandtallet over Stemmeberettigede efter Grunnlovens paragraf 51 indførte Indvaanere i ethvert Kirkesogn, efter sædvansmessig Bekjentgjørelse fra Fogden, som Bestyrer av Valgforretningen...”

Om valg av representanter heter det i paragraf 9: ”Repræsentanterne udvælges, ligesom Formændene, ved det almindelige Skattething ved fleste Stemmer af og iblandt de efter Grundloven stemmeberettigede Indvaanere i ethvert Kirkesogn.”

VALG OG STEMMERETT.

Ved kommunevalgene som ble holdt hver annet år, hadde alle stemmerett som var stemmeberettiget etter grunnloven. Det var alle embetsmenn, bønder og leilendinger med matrikulert jord. Før de kunne avgi stemme, måtte de avlegge ed til grunnloven på tingstedet. Derved hadde de gått over fra å være stemmekvalifisert til å bli stemmeberettigede. Alle husmenn, håndverkere, tjenestefolk og kvinner sto utenfor det politiske liv fram til århundreskiftet. Fra 1884 var det ikke nødvendig å eie matrikulert jord for å ha stemmerett og være valgbar til kommunestyret. Det holdt om man kunne legge kommunekasserens kvittering på at skatten foregående år var betalt med større beløp enn kr. 500,-. Hvert tredje år skulle det dessuten velges såkalte valgmenn. Disse ble så innkalt av amtmannen til et fellesmøtet for amtet, for valg av det antall stortingsrepresentanter som skulle sendes til Stortinget. I 1837 hadde prestegjeldet 142 stemmeberettigede, derav i Hillesøy 26, og i Målselv 24.

VALG AV FORMENN OG REPRESENTANTER.

I brev fra Amtmannen i Finnmarken, dat. 9. februar 1838, heter det at i Lenvik prestegjeld skal velges 7 formenn: 3 fra Lenvik sogn, 2 fra Hillesøy og 2 fra Målselv.

Den 9. juli 1838 ble det på tingstedet Gibostad holdt valg av formenn og representanter for Lenvik prestegjeld. For Lenvik sogn valgtes følgende formenn: Sogneprest Hans Hall, gårdbruker Solem og Hans Fredrik Olsen. For Hillesøy sogn handelsmann Hans Chr. Hansen og gårdbruker og medhjelper Sven Pedersen. For Målselv sogn Peder Amundsen og Tøllef Olsen. I tillegg ble det valgt 7 "suppleanter" for de valgte formenn. Deretter valgtes følgende representanter:

Fra Lenvik sogn: Lensmann Møller, Ole Thoresen, Sandnes, Jørgen Didrichsen, Laukhelle, Jakob Jakobsen, Skogen, Ole Stadt Vang, handelsmann Lorentz Øvre, Erich Erichsen, Kjerresnes, Jacob Hansen, Roksfjord og Ole Martin Andreassen, Tverråsen.

Fra Hillesøy sogn: Hans M. Brox, Iver Madsen; Storslett, Christen Salamonsen, Gavlen, Peter Larsen, Øyfjord, Hans Corneliussen og Peder Olsen, begge fra Oldervik.

Fra Målselv sogn: Helge Tollefsen, Fredriksberg, Lars Haldorsen, Broderstad, Amund Olsen, Olsborg, Ole Jakobsen, Bardufossmoen, Ole Absalonsen, Luneborg og Jens Olsen, Storbakken.

VALG AV ORDFØRER OG VISEORDFØRER.

Den 10. juli 1838, dagen etter valget på formenn, møttes igjen på Gibostad noen av de valgte formenn og "suppleanter".

Sokneprest og formann Hans Hall skriver i formannskapsprotokollen: "Men uagtet af de Valgte kun Sognepresten og Peder Amundsen vare tilstede, troede dog disse at burde foranstalte et Møde af de tilstedeværende Suppleanter for at foretage det i Formandslovens 2 Cap. 19 paragraf befalede Valg paa Ordfører og Viceordfører, da udsættelse heraf, formedelst Formændenes langt fra hinanden fjernede Oppholdssteder, hvilke foraarsage store Ulæmper; Altsaa sammentraadte: Sognepresten, Suppleant Handelsmann Øvre, Suppleant Ole Thoresen, Peder Amundsen og Suppleant Lars Haldorsen for at foretage ovennevnte Valg.

Dette faldt saaledes ud, at til Ordfører valgtes med 4 stemmer Sogneprest Hall, til Viceordfører Gaardbruker Hans Solem. Da Intet videre var at afhandle hævedes Mødet og Protokollen underskrevet."

Gibostad 10de Juli 1838

H. Hall L. Øvre Ole Thoresen Peder Amundsen Lars Haldorsen

FORMANNSKAPETS VIRKEOMRÅDE.

Formannskapslovene gav folket på landet rett til å bevilge og styre i sine egne lokale saker gjennom de kommunale formannskap og representantskap. Loven gikk imidlertid ikke inn på de oppgaver som kommunene skulle ha. Det ble overlatt til særlover å fastsette virkeområdet. Særlig på fire områder ble kommunens oppgaver tidlig fastlagt.

Det var SKOLEVESEN, FATTIGVESEN, KIRKEVESEN og VEIVESEN. Disse fire områder var de viktigste arbeidsfelt for kommunene til slutten av forrige århundrede.

EKSEMPEL PÅ FORMANNSKAPSSAKER I 1838.

11. september 1838:

1. "Andragende fra Præsten om Opførelse av en Ny Borgestue paa Almuens Bekostning.
2. Andragende fra Annexet Hillesøe til Hovedsognet med Paastand om at dette skulde deltage i Præstens Befordring til og fra Annex-Kirken.
3. Gjorde Præsten Formandskabet opmærksom paa Kirkegaardsgjerdets brøstfeldige Tilstand, hvorved han foreslog at nedrive den deel af Steenmuren, der vender mod Søen, og i dets Sted at bygge et nyt af Træ, som er paa det Sted formedelst den løse Sandgrund langt hensigtsmæsiger Indhegning.
4. Andragende fra det combinerde Skolevæsens-Formannskab om at foranstalte et Representantmøde afholdt i Anledning Skole-gaardens Reparation, Ansettelse af en Lærer ved den faste Skole, der tillige skulde være omgaaende Skoleholder i Senjens district, samt Bestemmelsen af dennes Løn."

Den 18. september var det representantskapsmøte på prestegården i Lenvika. De ovennevnte saker ble da tatt opp til realitetsbehandling, og følgende vedtak gjort:

Sak 1: "Representantene innsaae Nødvendigheden af at en saadan opføres, men da Almuens ringe Kaar maatte gjøre den forsigtig i at bevilge Noget, der var forbunden med større Omkostninger, og de desuden ikke indsaa, at der laa nogen Forpligtelse paa

Almuen i denne Henseende, da Udtrykkene i Loven, hvoraf denne Forpl. udledes, ikke syntes anvendelig i nærværende Tilfælde, thi i N.L.(Norges Lov) 2-12-4 hedde det – hvor som helst det haver været af Alders Tid sædvanlig-, men det har ingensinde været sædvanligt i Lenvigs Sogn, at Almuen har bekostet opbygget eller vedligeholdt nogen af Præstegaardens Huse, saa erklærede Representanterne tilligemed Formændene derfor enstemmigen, at Ansøgeren maatte henvises til Regjær-ingen for at afholde det fornødne af det Nordlandske Kirke og Skolefond, hvoraf de øvrige Bygninger ere bekostede opførte”.”

Sak 2: ”Beslutning enstemmig: Præsteskydsen svares i Hovedsognet med 18 -atten skilling årlig av hver givt mann.”

Sak 3: ”Begge dele skjer på Kirkens bekostning, og det overdrages Formandskabet at besørge det gjort saasnart som muligt, med Hensyn til Gjerdet om Kirkegaarden bestemtes, at det gamle af Steen skulde nedrives og at nyt af Træe i dets Sted opføres.”

Sak 4: ”Omkring Skolehuset graves en dyb Grøvt for at forsøge, om ikke den kunde hindre Vaarvandets Indtrængen. En skolelærer bør ansættes i Senjens distrikt, der tillige om Sommeren kunde optage den faste Skole, hans Løn bestemmes til 40 - fyrgetyve Spesiedaler hvor for han skulde være forpligtet til at holde Skole om Vinteren i Omgangsdistriktet saalenge som er eller herefter vorde af Skolecommisjonen bestemt for samtlige Skoleholdere, og om Sommeren i den faste Skole i 3 à 4 Maaneder.”

DE FIRE ARBEIDSOMRÅDER:

SKOLEVESENET.

I Lenvik gikk det lang tid før et ordnet skolestell ble satt i verk. I 1777 lagde sogneprest Schielderup et forslag til skoleplan, men hadde problemer med å få tak i en brukbar skolemester. I 1783 kunne den nye presten, Mathias Bonsach Krog, fortelle at det var tre år siden det hadde vært noen skoleholder i Lenvik prestegjeld, og at det var ingen steder han hadde hørt så vankundig ungdom som i Lenvik sogn. Dette utsagnet er i tråd med biskop Bangs inntrykk. Han hadde ved visitasjon i Lenvik 1775, funnet at de få ungdommer som hadde møtt fram til overhøring, var ”saare vankundige” .

Presten Gunnar Berg forteller at han i 1793 sendte bud på to ukonfirmerte gutter i 20-årene som ikke kunne en bokstav,” men de ere bange for Præsten som Fanden, og frykte Underviisning som en Furie.”

Den 13. juli 1806 tok Bygdekommissjonen opp spørsmålet om skolestellet i Lenvik og avfattet følgende: ”Da det til denne Tid har været Skik, at Skoleholderen havde ike mere end een Mands Børn til Undervisning a Gangen, blev den Bestemmelse gjort, at alle Granders Børn skal til samme Tid ved Omgang være forsamlet, og hvis der ligge flere Gaarde i Nærheden af 1 eller 2 Oppsiddere, at da Børnene fra begge eller flere Gaarde forsamledes snart hos en og snart hos en anden.”

Biskop Krog mente at det var nødvendig med to skoleholdere i prestegjeldet, en i Lenvik og en i Hillesøy. Likedan foreslo han at det burde være et fast skole på Lenvik prestegård.

Spørsmålet om skolestellet ble igjen tatt opp på møte 1. november 1806. Fra dette møtet heter det bl.a.: ”At saa snart det bliver mueligt at erholde et dueligt Subjekt, som kunde paatage sig Skoleholder Tienesten i Lenvigs Sogn,” skulle skolen ordnes etter vedtak i møtet 13. juli. Dog så man seg ikke råd til mer enn en skoleholder i gjeldet, og noen fast skole var av økonomiske grunner ennå utenkelig. Det første ”duelige Subjekt” en fant til lærer i Lenvik, synes etter regnskapet 1808 å være en Jakob Friis. Dette året er lønna hans satt til 28 daler Kommisjonen hadde tidligere gitt uttrykk for at skoleholderens ”Frihed” var alt for lang. Arbeidsåret skulle nå ta til 14 dager etter Eidismesse(1. september) og vare til åtte dager før Olsok.

Loven om allmueskolen på landet av 14. juni 1827, var den første lov som i detalj fastsatte hvordan folkeskolen på landet skulle organiseres. Klokkerne ved den enkelte kirke i prestegjeldet skulle samtidig være skoleholder, og ved hovedkirken skulle det være fast skole så sant man så seg råd til det. I anneksene skulle kirkesangeren være omgående skoleholder.

I 1833 ble Lenvik sogn delt i tre skoledistrikt. Det første gikk fra Lenvika til Øyjorda, og fra Nordre Russevåg til Vang. Det andre fra Tennskjær langs Malangen og Rossfjordvannet på begge sider, samt Kjerresnes og Navaren. Det tredje distrikt ”blev adspredt da det indeholde allene Finnefamilier samt enkelte Nordmænd i Fagerfjeldet.”

Hvert distrikt ble så delt inn i såkalte stasjoner hvor oppsitterne på gården eller stasjonen, skulle huse skolen et visst antall dager. Barna var skolepliktig fra fylte 7 eller 8 år til de ble konfirmert. Det skulle undervises i lesning, religion og bibelhistorie, skrivning, regning og sang. I denne tida virket Lorents Dass og Jens Cornelius Nibe som lærere i gjeldet.

I møte 31. august 1833 foreslo sogneprest Peter Munch Brage at det burde være fire

skoleholdere i prestegjeldet. I tillegg burde det ansettes en skoleholder for den samiske befolkninga. Valget falt på samene John Andersen.

Spørsmålet om eget skolehus for sognet var tatt opp i 1823. Da hadde en tenkt å bruke tømmeret fra Lenvik kirke som var tatt ned i 1821. Saka ble imidlertid utsatt, og først i 1834 ble det besluttet at det skulle reises et eget skolehus lagt til prestegården i Lenvika. Byggepris måtte dog ikke overskride 300 Spesiedaler

I 1834 var Hans Lindgård skoleholder for barna på strekninga fra Kårvika til Øyjorda, samt fra Nordre Russevåg til Vang ”paa begge Sider af Søen”. Lorents Dass hadde ansvaret for skolen fra Aglapsvik langs Malangen til Målselv sogns grense, og John Andersen skulle holde skole i Grasmyskogen og Laksfjorden, samt i Fagerfjellet fra Fagerbukt ”og lige ned forbi Rogsvandet til Lindberg.” Samme år ble N. Burmeister konstituert som skoleholder i Hillesøy, ”dog under det Forbehold, at dersom nogen af Sognets, helst egne havde Evne og Lyst dertil, lovedes ham fri Undervisning og frit Ophold paa Seminariet, i hvilket Tilfælde N. Burmeister maatte aftræde.” I Målselv sogn var rendalingen Erik Andersen tilsatt fra juli 1832 som omgangsskolelærer. Han hadde vært såkalt ”volontær” elev ved Trondenes seminar et halvt års tid og fungerte godt i stillinga. Han døde imidlertid i 1835 i en alder av 32 år. Han ble avløst av konstituert skoleholder Ingebrigt Arnesen. Den første ”seminarist” som kom til Lenvik var L. Jansen. Han fikk ansvaret for undervisninga i ”Senjen District”.

FASTSKOLEN.

Spørsmålet om å flytte fastskolen fra Lenvik prestegård til Kårvikneset ble tatt opp i skolekommisjonen i 1857. Kommisjonen gikk inn for at den ikke skulle flyttes, og sendte saka videre til formann- og representantskapet.

I møte 5. august 1857 ble det besluttet at den gamle skole skulle stå, og at ny skole skulle bygges på Kårvikneset. Bygninga skulle ha følgende mål: 12 alner lang, 10 alner bred, skolestuen 6,5 alner lang, kammers til læreren 5,5 alner langt og bredt og kjøkkenet 4,5 alner bred. Hele bygninga skulle være 5 alen under raften. Representanten Strømme Nilsen fikk i oppdrag å skaffe tilveie en slik bygning fra Målselv til en pris av 102 spesiedaler Bror til Strømme, Ole Stai Nilsen, forpliktet seg til å levere huset på Kårvikneset i månedsskiftet mai/juni 1858. I tillegg til kjøpesummen beregnet man ytterlige utgifter på 302 daler før skolen sto ferdig.

”Man antog at der vilde gaee med til den videre Istandsettelse 14 Hundrede Næver,

3,5 Tylvt Sagtømmer, 1/2 Tylvt Langtømmer, 2 Kakkellovne med Rør og dertil de nødvendige Hengsler og Laas samt Spiger.” Foruten en rekke vinduer og skorstein, blir følgende inventar nevnt: ”2de skraaplanede Skolebord med Stole af 6 alens Længde med tilkommende 4 Skolebænke af samme Længde. 6 Senge paa hvert Værelse paa Loftet 1,5 Al. Bredde og 2,5 Al. Længde. 1 ditto i Skolelærerens Værelse 1 Al. bred, 2,5 Al. lang.”

Den neste fastskole som ble bygd i Lenvik var skolen i Grasmyrskogen. Den skulle etter kommunestyrevedtak 10.11. 1862 stå ferdig ved utgangen av juni følgende år. I den sammenheng innløp det til kommunen tre regninger fra ”nogle Mænd i Græsmyrskogen over 42 Læs oppkjørt fra Kvannaas til Tømmerelvbakken af Materialer tilhørende Skolehuset i Græsmyrskogen.”

Om skolen i Lenvik på 1860-tallet, skriver presten Schuman: ”Skolen holdes i de fleste Kredse i leide Lokaler, men disse svare paa de fleste Steder til Folkets øvrige levesæt og ringe Sands for det anstendige. De ere tildels smaa, forsynedt med daarlige Borde og Bænke, saa der ofte har været hørt Klager af Lærerne over at de maa sidde paa en Krak, og Børnene paa.....eller under gunstige Omstendigheder paa et Arbeidsbord, som hviler paa 2 Krakke etc., og dette uagtet den, som har Skolen, oppebærer af Skolekassen 28 skilling daglig, Søndagene medregnet for at holde Læreeren med Kost og skaffe Locale. De faa, der kunde have anstendige Stuer til Skolen, nægte gjerne at modtage Skolen for 28 sk. pr dag, da den griber for meget ind i deres øvrid Rodede og tildels virkelig skidne Stil og , som førnævnt, Sandsen for Skolen selv hos saadanne mægtige Mænd ere desverre i Regelen saare ringe.”

FATTIGVESENET.

Allerede de gamle landskapslovene hadde regler for hvordan de fattige skulle underholdes. Det var oppsitterne på gardene som skulle gi de gamle og syke livsunderhold. Siden fikk de fattige også en fjerdepart av tienden, men denne ble tatt fra dem etter 1536, og tyngden falt i sin helhet på bøndene.

Christian den 5.s Norske lov hadde strenge straffer for dem som unndro seg sin plikt mot de fattige. Således heter det: ”Flytter bonden den fattige ikke til folks bolig, men avsides hen udi ødemarken så han dør for hans forsømmelses skyld, eller noen viser fattige folk fra seg og ikke vil låne dem hus så de dør derover, bites av hunder eller rives av dyr, så bøter han til kongen tresindtyve lodd sølv.”

Hver bygd, sogn eller prestegjeld skulle sørge for sine fattige, dels ved fattiglegd, dels ved tavlepenger innsamlet i kirken eller ved gaver i fattigblokken.

FATTIGSTELLET I LENVIK.

De eldste opplysninger om fattigstellet i Lenvik, finner vi i kirkeboka fra 1753. I en innførsel dette året heter det:

”Festum Sanctissime Trinitatis(9. juni): Tieneste i Lændvig. Falt i de fattiges Tavle 5 ort. Blev mig levert av Klokkeren til Slave Kassen 3 ort 11 skilling. Til Tugt-Huset i Tronhiem 28 skilling.”

De innsamlede penger ble oppbevart i kirkas kasse eller blokk, og delt ut til de trengende ved høve.

Den 7. september 1756 skriver sogneprest Johannes Irgens i kirkeboka: ”Reyste udi Sognebud til Malangen til 3 syge Menisker da ieg samme Tiid distribuerede 2 daler 3 ort af de fattiges penger til de nødtrengende. Nok 5 ort til en syg og elendig Mand paa Tendskier.”

Den 27. august 1759 skriver han likedan:

”Var ieg i Malangen for at betiene 5 sengeliggende mennesker og da uddelte ieg 1 daler af de fattiges penghe.”

FATTIGKASSENS INNTEKT.

Inntekstregnskapene for fattigkassen 1782 til 1800, viser hvordan prestegjeldets fattigomsorg ble finansiert:

1782:

”I September inkasseret av nogle,

som hadde overtrædet Sabbaten.

4 daler

Tavle Penger for 1782.

4 daler 14 sk.

1783:

Lars Andersen, Katfiord, Bøde for letsindig

Forhold i Medfiord Kirke indkasseret

1 daler 3 ort.

Leveret av Hr. Foged Holmboe paa Vaartinget.

2 daler

1785:

Sr. Hans Moursund leveret for indkommen	
Brændevins Bøder	5 daler
Indkomne Bøder på tinget	4 ort.

1792:

Sr. Hans Moursunds Gave til fattig Kassen.	6 daler
Sr. Jens Colbans Gave.	1 daler

1799:

Nicolai Rose, Skipper fra Bergen, givet.	4 daler
--	---------

Kjøpmann paa samme Skib, Christian Hiortdahl ligesaa givet	6 daler
--	---------

Isak Michelsen, Bukskind dicteret af Fogden en Mulct til Fattigkassen, som er mig betalt	2 ort
--	-------

Arvingerne efter Christopher Christensen, dicterede en Mulct til samme Casse Kasse af 5 daler, ved Kongelig Danske Kansellis Resolution af 9. juni 1798, hvilke af const. Foged Hr. H. Echorn ere mig levered	5 daler
---	---------

1800:

Moursunds aarlige Contigent.	2 daler
------------------------------	---------

FATTIGKASSENS UTGIFTER.

Som vi tidligere har sett, brakte presten med seg penger fra fattigkassen til de trengende når han var i sognebud.

Utgiftsregnskapet 1799 sier noe om situasjonen det året:

”Den 25. Januar levert til at gjøre Liigkiste til afdøde Almissem Jeremias Michelsen, 6 bord a 12 skilling	4 ort 8 sk.
--	-------------

Betalt Lars Olsen, Stønnesbotten, for at giøre Kisten.	1 daler
Leveret Maren Maria Nilsdatter, opholdende sig i Selvog, til hendes svage Søn	2 daler
Leveret til den fattige gamle Karen Olsdtr	2 daler
1. Pindsedag leveret til den fattige og sengeliggende Just Isaksen, Sands Kone	2 daler
Om Sommeren leveret til den sengeliggende Krøbling Einer Andersen, Rekviks Kone.	2 daler
Betalt Chirurgus Monrad i Lyngen hans regning for Bemeldte Einer Andersens Pleie og Befordring fra Lyngen	7 daler

I 1799 råde fattigkassen over 107 daler 3 ort og 4 skilling. Av denne sum var 83 daler 5 ort og 3 skilling overført , mens året hadde gitt 23 daler 4 ort og 1 skilling i inntekt. Regnskapet fra 1782 til 1800 viser at fattigkassen i løpet av 18 år la seg opp en god slump penger. Det skulle vise seg at disse kom godt med i nødsårene etter år 1800.

I ET JERNBESLAGET SKRIN.

Fattigkassens beholdning var godt bevart i ”et til den Brug kjøbt jernbeslaget Skrin, med 3de Laase for.” Nøkkelen til skrinlåsen hadde sognepresten, mens ”en Medhielper i Lenvigs Sogn Nøglene til Hængelaasene.”

Den 7. april 1803 var det møte i bygdekommissjonen, ”og følgende ansaae man som saadanne, der uden Haandsrekning af Fattigpenge, maatte et Offer for Hungerens smertende Død:

”1. Den Spedalske Ole Hansen Sultenvik. Den gamle og affældige Lars Larsen, Kragnes. 3. Den svage Henrich Pedersen, Kaarvig. 4. Den gamle Enke Karen Olsdatter, sammesteds. 5. Poul Aanetsøn, Kårvigs spedalske Kone. 6. Den aldrende og svage Størker Thoresen, Finsnæs. 7. Den blinde Pige Ragnhild Abrahamsdtr., Skougnes. 8. Den lammme Pige Kirsten Olsdatter, Molsnæs og 9. Den paa 7de Aar sengeliggende Einer, Rekvig.”

Bygdekommissjonen kom til den erkjennelse at slik omfattende understøttelse ville fattigkassen neppe klare, og gjorde slikt vedtak: ”Da denne Udgift er, i Forhold til Indtægten, betydelig, ønsker man at kunne spare Kassen den til Høsten bestemte

Almisse, ved at faae Legd indretted for Bygdens Almisselemmer.”

FRA FATTIGREGNSKAPET 1805-1812.

1805.....	beholdning	98-1-01.
1806 inntekt	09-5- 0, utgift 9-5-00. ”	98-1-01.
1807 inntekt	32-3-08, utgift 30-0-00. ”	61-4-09.
1808 inntekt	37-1-05, utgift 37-1-05. ”	61-4-09.
1809 inntekt	38-4-10, utgift 34-5-03. ”	65-3-00.
1810 inntekt	39-3-15, utgift 38-5-00. ”	66-1-15.
1811 inntekt	34-5-14, utgift 49-0-00. ”	82-1-13.
1812 inntekt	47-0-14, utgift 47-0-14. ”	82-1-13.

FATTIGSKATT.

I 1807 ble det etter skriv fra Det Kongelige Danske Cansellie dat. 12. august 1806, bestemt at det skulle utlignes en årlig fattigskatt. Kommisjonen bestemte at for 1807 skulle skatten være 8 skilling på hver velholden mann, og på de mindre velholdne 4 skilling. Likedan trodde man at det var rimelig at hver voksen mann som hadde et visst årlig inntomme kunne svare 4 skilling til fattigkassen. Kommisjonen vegret seg for å innføre en slik skatt, og konkluderte med at presten til høsten fikk innkreve det som enhver kunne og ville gi til fattigkassen.

LEGD.

I 1809 ble legd etablert for to ”gamle og skrøbelige almisselemmer” fra Målselvdalen. Likedan ble det forelått at Størker Thoresen fra Finnsnes skulle settes på legd, ”men da en af Bøygde-Kommisjonens Lemmer neml. Lars Andersen, Findfiord tillige med en Del af Beboerne i det søndre Giesund vare saa aldeles urimelig i Henseende til at regulere Lægdet, nødtes Kommisjonen at opsætte det til Øvrighedens Medvirkning en mere moderat, sindig og rettskaffen Opførsel af Vedkommende.”

Gamle Størker Thoresen ble satt på legd året etter! Den samme Lars Andersen i Finnfjorden skulle ha Størker hos seg i 16 dager det året!

Legdslemmene skulle oppholde seg hos navngitte personer et visst antall dager, og gjennom årets 365 dager med angitt dagtall vandre fra den ene legdsholder til den andre.

ANNEN HJELP.

Under Napoleonskrigene, først på 1800-tallet, fikk Lenvik prestegjeld gaver fra det offentlige til hjelp i ei vanskelig tid. Disse gavene kan etterspores fra 1809. I 1813 mottok gjeldet en kongelig gave på 800 riksdaler kurant. Dette tilsvarte vel 133 riksbankdaler, og var ment som hjelp til finansiering av fiskeredskap for den trengende allmue. For pengene ble det kjøpt inn 1 vog 2 bismerpund og 13 1/2 merker hamp. Hampegarnet ble fordelt med 6 merker på hver av de tjueto personer som kommisjonen mente trengte å fornye sine fiskeredskap. Samme år kom en ny kongelig gave på 640 riksdaler kurant. For denne gave finansierte kommisjonen innkjøp av 15 1/2 tønne rug. Rugen ble delt mellom åtti trengende personer i prestegjeldet med fra 1 til 4 skjepper på hver. Den 10. desember 1809 møtte 98 personer opp for å få utdelt eller lånt korn mot pant i eiendom, den 12. kom 40 og den 26. 9 personer.

SURROGATMAT.

På møte i juni 1813 gjorde kommisjonen allmuen oppmerksom på ”Tangartene Søl, Butare og Grisetare som anvendelige i disse Trange Tider til Menneskeheden. Hvorfor man og Kommunikerede Almuen at Hr. Kjøbmand Jessen i Kløven har udsadt Premie af 30 riksdaler dansk for den som indsamler største Mængde af førmeldte Søl, og for Kommissjonen bevisliggjør at have anvendt denne til Føde og opgiver Stedet hvor den findes i størst Mængde. Ved samme Leilighed udlovede Kanselliråd Ridder Aas, at den som indsamlede ikke mindre en 1/2 Tønne Søl tørret og ret virket, og tilbringer ham det, derfor skal modtage et lige Qvantum Rug af samme.”

KORNMAGASINET.

Til hjelp i krigsårene fra 1807, ble det opprettet et kornmagasin i Tromsø. Dette ble etter hvert fylt med russemel. Fra dette hoveddepotet ble melet sendt ut til handelsmenn og til gjeldets kornmagasin. Magasinet skulle administreres av bygdekommisjonen. Eget magasinhus for Lenvik ble bygd av Sivert Sivertsen fra Fjordbotn i 1810. Byggesummen var 50 daler. Magasinbestyrer ble lensmann Tollev Arnestad. Magasinhuset sto til i 1839 da formannskapet besluttet at det skulle rives.

18. oktober 1808 kunngjorde bygdekommisjonen at allmuen kunne ”erholde

Understøttelse af det i Tromsø opplagdt Kongelig Magasins Korn.”

Kornet skulle stilles til rådighet ved at den som trengte det måtte stille pant i eiendom eller løsøre.

Det var bestemt at man som pant ” efter nærværende prise ey kunde modtage 1 vog Rundfisk for mere end 2 ort 8 skilling og 1 vog Sey for 3 ort og 1 vog Rotskiær 3 ort 8 sk. 1 vog Lange 4 ort og en Tønde Tran 5 Rd.”

I desember 1808 møtte Nils Isachsen, Botn opp for kommisjonen. Han ”har erklæred sig at være saa uformuende at han intet eyedede uden en Koe og en Qvige, han sagde sig derfor at være meget gjeldbunden. Bygde Kommisjonen kiendte han som en ædruelig og arbeidsom Mand, og anbefaldte han derfor til Understødelse.”

Den 15. januar 1809 møtte bl.a. Anders Amundsen fra Bjorelvdalen opp og ba om korn. Han stilte i pant ”2 Smaa Kobberkiedler, 2de Græner, en blaae Vadmel's Finkofte og en Saueskinds Mud, alt til verdi av 8 daler Han har angivet at han ejer 1 Koe og 30 Reen, og skylder 6 daler NB! I Stædet for den ene Kobber Kielden er sadt 1 Sølv Beger mrk. E.H.S, veyer 2 1/2 lodd.” Pantet ble godtatt, og Anders fikk sitt korn!

Nøden var stor, men det gav seg ikke noe særlig utslag i fattigkassens regnskap. Dette hadde bl.a. sammenheng med de årlige kongelige gaver til allmuen, og at inntektene i form av renter, frivillige bidrag, brennevinsavgift og offer var nokså stor.

ET BØNNESKRIV.

Nødvendigheta av fattigunderstøttelsen var ikke bare begrenset til årene omkring 1700/1800. Det var et stadig tilbakevendende saksområde for fattigkommisjonen og formannskapet. I et brev til Amtmannen i Finnmarken fra en trengende i Lenvik sogn heter det:

”Jeg drister mig til at lade skrive nogle ord og indlegge for det Høye Amt og beder af dybeste ærbødighed, om det kunne være nogen Raad for mig til nogen hielp eller understøttelse - da jeg har liget syk fra fra juli maaned intil nu, og er nu lit i forbedring Saa ieg kan side ope stundom - men da ieg ikke har noget til føde saa kan det ei blive nogen forbedring. Da nu mine børn har faret omkring den hele vinter efter ophold eller levemaade, og nu bliver folket kied af os - og tilligemed er her saa fattige folk her i egnen, at en hver har nok med sin egen byrde - og nu i dene vaartid da her er mangel baade for folk og kræatur da mine børn maa gaa i skoven og drage for vaares kreatur saa dem ei kan komme nogensteds om det kunde være nogen som kunde hielpe oss med en

smule eller almise. Jeg ser mig nu saa omkommet at Døden vil snart overfalde baade de friske og syge og vaares kreatur om ikke nogen hielp opdages. Jeg beder af dybeste ærbødighed om det kunde være nogen raad for mig til at faa en liden hielp af Amttet.”

FATTIGUNDERSTØTTELSEN FORTSETTER.

Lov om fattigvesenet av 1845 gav ikke grunnlag for større inntekter i prestegjeldets fattigkasse. Størrelsen på fattigskatten var i liten grad en funksjon av skatteyternes bæreevne. Den ble utlignet med 1 ort 6 skilling på en gårdmann og 24 skilling av en husmann, rydningsmann eller en inderst. Presten Schumann beskriver den skjeve utligninga av skatten slik: ”saa at Presten som havde en Indtægt af omkring 700 Spesiedaler og megtige Gaardbrugere som hadde flere 100 Spesiedaler i Sparebanken skulde betale 30-treti-Skilling i Fattigskat, som ogsaa den fattigste Gaardmand, der i Uaar knapt kunde øyne Livets Ophold skulde betale....”

Schumann tiltrådte i embetet i 1858 og såg seg lei på denne ordning, og mente at ”her maatte en Forandring til, om end Embedsmanden - Presten - og de Rige skulde komme til at svie lidt ved den.” Han fikk gjennom et forslag om at skatten burde utlignes på ”Formue og Næring”.

Dette ført bl.a. til at prestens fattigskatt økte fra 30 skilling til 10 spesiedaler

I 1867 var det uår i prestegjeldet. Nøden var størst i Lenvik hvor jordbruket sto sterkere enn i Hillesøy. Flere ble fattige og den utlignede fattigskatt var vanskelig å få inndrevet, og ble som regel stående som restanse.

Kommunen måtte derfor oppta lån på mellom 4 og 500 spesiedaler til innkjøp av mel for vinteren -67, og til såkorn for våren -68. Tidlig på 1870-tallet ble det opprettet såkalt dobbel legd slik at 24 fattiglemmer kunne understøttes på denne måten.

FATTIGKASSENS BUDSJETTFORSLAG 1875.

Udgift:

Bidrag til faste Fattiglemmer	197 daler
8 Vog Mel.	7 ” 1 ort
Til Fattiges Bekledning	40 ”
Begravelsesomkostninger (Kun Ligkister og Ligklæde)	15 ”
Til Fattige Børns Skolegang	10 ”
Regnskabsførerens Løn	12 ”
Tilfældige Udgifter	100 ”
Refusioner	50 ”

	-----
	431 " 1 ort
Indtægt:	
Fattigblokken	22 "
Refutioner	105 "
Vinskat	75 "
Restantser	30 "
	-----
	172 " 4 ort

Igjen bliver til udgift 258 spesiedaler, som bliver at udligne til Fattigvesenet for 1876. Forsamlingen bestaltede enstemmig at forøge denne Udgift for 1876 med en Tillægssum af 141 Spd. 3 ort - som bliver om mueligt at betale paa Fattigkassens Gjeld, altsaa bliver 400 Spd. at udligne."

Mellom 1880 og -89 steg fattigbudsjett fra 2.500 kroner til 3.500. Grunnen til dette skulle først og fremst være at mange syke måtte legges inn på sykehus på grunn av "Bygdens daarlige Lægevæsen."

Fattigvesenets utgifter i Lenvik sogn fra 1900 til 1904 var årlig mellom 6 og 7.000 kroner, og var voksende. I Hillesøy var utgiftene noe mindre. Presten Abraham Larsen skriver i 1908: "Da der er meget uværdig Fattigdom, maa det beklages, at der ikke er forsøgt Oprettelse af en Fattiggaard eller Arbeidsanstalt."

KIRKEVESENET.

Etter bygningsarbeid fra 30. mai 1820 til 1. juni 1821, sto den nye kirka i Lenvika ferdig til vigsling. Den hadde kostet 2706 spesiedaler og tilhørte Det nordlandske Kirke og skolefond. Ved kongelig skjøte av 27. mars 1827 ble kirka med tiendeinntekten og andre herligheter solgt til allmuen for 500 spesiedaler Kirkas finanser var ei intern sak. Kirka fikk sine inntekter fra legat og offentlige fond. Personlige gaver ble også gitt til kirka, og den hadde dessuten en fjerdedel av fisketienden. Etter at fisketienden var avskaffet i 1845, ble det opprettet et fisketiendefond. I 1853 ble denne "Tiendeerstatning" satt til 110 spesiedaler

Etter som folketallet steg og bosetningsstrukturen endret seg, ble behovet for kirke i "søndre- Malangen" aktuelt. I representantskapsmøte 28. desember 1859, ble det besluttet at det skulle sendes ut lister hvor beboerne i området fikk si ja eller nei til et reelt behov for kirke.

Da bygging av kirka nødvendigvis måtte påføre menigheta noen utgifter, gikk en senere fra denne ideen. Saka ble imidlertid holdt varm gjennom sekstiårene, og resulterte i resolusjonen av 12. mai 1878 om bygging av ny kirke på Bjorelvnes og flytting av den gamle kirka til Rossfjord.

Det finansiell ansvaret for dette ble lagt på kommunen og fra 1880 kom kirkekassen med på kommunebudsjettet.

KIRKEGÅRDER.

Fra utgammel tid hadde prestegjeldets kirkegårder vært ved kirkene i Lenvika og på Hillesøy. I 1855 ble lenvikkirkegården nedlagt, og ny kirkegård i Kårvika og Sultenvik innvidd. I august 1904 ble "den nye" kirkegården ved Bjorelvnes kirke innvidd, og i 1908 kirkegården i Finnfjordbotn. Hjelpekirkegård ble innvidd på Lysnes i 1914, og i 1953 ble Sandbakken kirkegård vigd.

BIBLIOTEK.

Gjennom bidrag fra "Oplysningvæsenets Fond" ble det i 1852 gitt anledning til å opprette Allmue-bibliotek i Senjens Provsti. Formannskapet vedtok den 28. august 1854 at det skulle opprettes bibliotek for Lenvik og Hillesøy sogn. Biblioteket skulle "vedlikeholdes ved et aarlig Bidrag af 5 Spesiedaler af Lenvik Kirkekasse, 2 spd. af Hilleøs, forøvrigt ved frivillige bidrag." Kirkesangerne eller lærerne i sognet skulle forvalte boksamlinga, alternativt en mann boende på et "bequem" sted.

VEGBYGGING.

Utgiftene til opparbeidelse av veier skulle dekkes av amtet, mens vedlikeholdet som regel skulle påhvile beboerne i det distrikt som veien gikk gjennom. Ved kongelig resolusjon av 24.10. 1826, ble alle veier i Finnmarkens amt klassifisert som bygdeveier.

Etter veiloven skulle disse ha en bredde på 6 alen. Amtmannen styrte med veistellet, mens lensmannen i tingslaget skulle ha tilsyn med veiene. Tingslaget ble delt i roder, og hver rode fikk sin rodemester. Han skulle se til at opparbeidelse og vedlikehold ble utført etter loven. I Lenvik prestegjeld ble det den 23. mai 1827, holdt møte angående bygging av vei gjennom Målselv fra Målsnes. Tidligere gjestgiver og handelsmann i Klauva, Lorents P. Jessen, ble autorisert til å lede arbeidet. Oppsitterne på gården Sultinvik skulle være med i første rode. Senere viste det seg at disse lite nytte

hadde av veien, og saboterte hele tiltaket. I Sultinvik bodde det på 1840-tallet en stridig herremann som hette Ole Adamsen. Han hadde fått beskjed av Amtmannen om å arbeide fire dager på veien, og å skaffe fem tømmerstokker til rekkverk på ei bru over Grunnkjosen. Men både han og flere andre i roden nektet, og Ole ble ilagt mulkt. I 1855 bad noen oppsittere i Sultindvik kommunen om økonomisk hjelp til veiarbeid i roden men kommunen avslo. Det første store veiprojekt som ble realisert i Lenvik, var veien Finnsnes til Karlstad. Den ble påbegynt i 1891, og åpnet 16. september 1896. Fjorten kilometer av veiens totale lengde, 25,2 km, lå i Lenvik. Veibredden varierte mellom 3 3/4 m til 2,5 m. Realisering av dette tiltaket må sees på som et resultat av en ny erkjennelse når det gjaldt bruk av kommunale midler.

KOMMUNENS INNTEKT OG REGNSKAP.

Folket i prestegjeldet var fra gammelt av bundet til en rekke utgifter til offentlige tiltak av felles nytte. Det var først og fremst utgifter til skole og fattigvesen, justisvesen med sorenskrivertoll, tingholdspenger og lensmannstoll, reparasjon av kirker og presteskys. Utligninga på hver skatteytter ble gjort av den kommisjon som stelte med vedkommende forvaltningsgrein med så og så mange skilling på hver etter stand og stilling.

Formannskapsloven bestemte at det var kommunestyret som hadde ansvaret for alle kommunens kasser. Det skulle velges regnskapsfører og revisor, samt foretas desisjon. Til regnskapsfører valgtes i 1838 sogneprest Hans Hall. Honoraret ble satt til 6 spesiedaler årlig. Revisorer ble lensmann Møller og handelsmann Øvre.

I Lenvik opererte en med tre forskjellige kasser med hver sin pengekiste og hvert sitt regnskap. Denne ordninga fortsatte helt fram til 1880.

SKOLEKASSEN.

Den viktigste og sikreste form for inntekt var skoletollen.

I 1817 var ytelsen utlignet slik:

”Mand og Kone erlægger 24 skilling, en confirmered Dreng 8 sk., en ditto Pige 6 sk., en u-conf. Dreng 6 sk., en ditto Pige 4 sk.” I tillegg skulle det gis frivillige bidrag, brudeoffer, tavlepenger og konfirmasjonspenger. Misjonskassen, senere Det Nordlandske kirke og skolefond, betalte også en del av utgiftene.

SKOLEKASSENS INNTEKT 1809.

1.Indsamlet i Kirkebloken.	6-4-15
2.Givet af dette Aars Konfirmantere.	6-2-00
3.Renter af de i Kongens Kasse indsendte 50 daler	1-4-11
4.Den i Aar indkomne Skoletold.	25-3-06

	40-3-00

FATTIGKASSENS INNTEKT 1808.

1. Frivillige Bidrag dette Aar	15-0-10
2. Frivillig Gave fra Pige Marit Nilsdatter, Gibostad	2-0-00
3. ” ” ” Fin Kone Marith Olsdr., Biorelvdal	1-0-00
4. ” ” ” Helene Christensdr., Buchskind.	1-0-00
5. Hr. Andreas Grape for nogle Beg, som blev solgt til Fattig-Kassens Bedste, indleveret.	7-4-00
6. Proprietaier Moursunds aarlige Contigent for dette Aar	2-0-00
7. Klokkeren leveret Overskud af Blokpengene forrige Aar.	0-0-12
8. Jakob Olsen, Holmens, Arvinger givet	1-3-00
9. Sivert Sivertsen, Lillenes, betalt en Mulct.	1-0-00
10.Indsamlet i Kirkens Tavle	5-4-15

	34-1-05

KOMMUNENS BUDSJETT 1872.

A. Fattigvesenet

Udgift:

som Contanter til Fattiglemmer. .	302-0-00.
for Mel 76 Vog à 1 spesiedaler	76-0-00
Til Fattiges Beklædning.	30-0-00
Begraveslsesomkostninger	10-0-00
Refusioner	80-0-00
Regnskabsførerens Løn.	12-0-00
Tilfældige Udgifter.	50-0-00

Til Dækkelse af Laan i Tromsø Sparebank.	90-0-00

Udgift.	650-0-00
Indtægt:	
Fattigblokken.	22-0-00
Refusioner	80-0-00
Restancer fra foregaaende Aar	100-0-0.

Indtægt	202-0-00
Ren udgift.	448-0-00
Firehundrede og otte og firti Speciedaler, som bliver at tilveiebringe paa følgende Maade:	
a) Indtægt af Tjenere, af hvilken en Dreng betaler 36 skilling, en Pige 12 sk., bliver 60 spd	60-0-00
b) af den øvrige Sum 338 spd. udlignes paa Matrikullen ved Fogden.	129-0-40
c) Paa Formue og Næring udlignes	258-0-80

Tilsammen	448-0-00
 B. Skolevesenet.	
Udgift:	
Lærerløn til 6 Lærere i 195 Uger a 2 daler	390-0-00
Kostgodtgjørelse & Leie af Lokaler i 168 Uger	269-2-18
ditto til Læreren i Græsmyrskoven 14 Uger	14-0-00
ditto til Læreren paa Kaarvignes, den faste Skole og Konfirmantskolen.	20-0-00
Skolehusenes Vedligeholdelse	20-0-00
Inventariesager.	10-0-00
Tilfældige Udgifter.	40-0-00

	763-2-18

Indtægt:	
Oplysningvæsenets Fonds Bidrag	19-0-00
For Konfirmanter & Brudevielser.	14-0-00
Restancer fra det foregaaende Aar	150-0-00
Indtægt	183-0-00
Ren Udgift.	580-2-18

Beløpet ble deretter utlignet på tjenere, løskarere og piker med 50 daler, på matrikkelskylda 150 daler og på formue og næring 300 daler

C. Kommunekassen.

Udgift:	
Til Forligelsesvæsenet m.v. opkræves af Fogden	50-0-00
Indtægt:	
Overskud af Thingholdsgodtgjørelsen	

LIGNINGSVESENET.

Som vi har sett ble utgiftene til skolen, kirka og de fattige utligna av den kommisjon som stelte med vedkommende forvaltningsgrein. Skatteyterne var delt inn i seks klasser. Det var gårdmenn, husmenn, inderster, selvfosterkarere, drenger og tjenestetæuser. Skattetrykket rettet seg mer etter standen enn etter den økonomiske stillinga hos skatteyteren.

Da matrikkelskyldprinsippet ble tatt i bruk etter 1838, ble de som eide jord skattlagt på grunnlag av det skyldøret som gården var satt i. Nå var det bare husmenn, inderster og tjenere som betalte personlig skatt.

Etter 1860 ble det satt større krav til ligningsarbeidet. Nå skulle skatten utlignes på næring og formue. Kommunestyret valgte en likningskommisjon hvor hvert av medlemmene fikk som oppgave å skaffe seg rede på den økonomiske evne de enkelte skatteyterne hadde i det distriktet som medlemmet representerte.

Som formue ble regnet jordeiendommer, hus, børnskap, hester, storfe og småfe, samt innbo og løsøre. Verdien av en hest ble i 1879 satt til kr 100, ei ku til kr 40, og en sau eller ei geit til kr 5. Til inntekt av næring ble ei ku regnet til å gi ei nettoinntekt på kr 40, ei tønne korn til kr 10, og ei tønne poteter til kr 4. På samme måte skulle det

skattes av favneved for salg, og brensel til husbruk. Det ble gjort fradrag i næringsinntekten for fedre med to barn under ti år med kr 40, og for de som hadde fire barn under ti år med kr 60. Etter skatteloven av 1882 ble de skattepliktige delt i klasser etter forsørgelsesbyrde. Skatten ble utligne med en gitt prosent på næring og i promille av formuen.

MED ANTAGEN INNTÆGT OVER KR. 1000,-.

I Lenvikens avis for 4. november 1894 er følgende tatt inn: ”Fortegnelse over de der paa Ligningskommisjonen iaar blev sat i en antagen Indtægt af 1000 kroner og derover: Dr. Helsing 4000,-, Sogneprest Larsen 3.200,-, Evertsen & Gotaas 3.000,-, Skipper Hans Karolius 2.700,-, Lensmand Erlandsen 2.500,-, Handelsmand Bell 2.000,-. Ditto Normann 1.800,-, Stationsbestyrer Ø. Brøgger 1.800,-, Peder Svendsens Enke 1.850,-, Skipper O.E. Sørensen 1.725,-, Handelsmand Karlsen 1.600,-, Kirkesanger Irgens 1.600,-, Handelsmand Møller 1.500,-, Enkefru Sørensen 1.500,-, Lærer Andr. Nilsen 1.225,-, Prokurist Gotaas 1.200,- Skipper Andr. Hansen 1.200,-, Gbr. Andreas Martinussen, Troldvig 1.125,-, Skipper Leonard Jakobsen 1.100,-, Jakob Leonardsen, Troldvig 1.000,-, Lærer Kvamme 1.075,-, Gjævers Bo 1.000.”

Om skatteligninga i 1905 heter det i samme avis: ”Lenvikens skatteligning for 1905 udviser at herredets samlede formue udgjør 1.227.600 kroner, antagen indtægt 465.700 kroner, skattbar indtægt 181.865 kroner. Skatyderantallet er 1143, deraf er 450 gaardbrugere, 432 husmænd, indrester, arbeidere m.v., 142 tjenere, 18 kaarfolk, 23 embeds og bestillingsmænd, 29 foretningsmænd og private betjenter, 19 haandværkere. Gjennomsnittsinntægten er for gaardbrugere 487, husmænd m.v. 294, tjenere 149, kaarfolk 246, emdeds og bestillingsmænd 1396, forretningmænd 1369, haandverkere 425, pr. skattheyder 416, pr. indvaaner 96 kroner. Den skattbare indtægt udgjør 39,05 procent af den antagne. Skattøre paa formue kr. 3,00 pr. 1000 og paa indtægt kr. 15,60 pr. 100. Gaardbrugernes gjennomsnitsindtægt viser seg at ha gaaet op med kr. 27, tjenernes med 8, embeds og bestillingsmændenes med 94. Derimod sees kaarfolkenes at have gaaet ned med kr. 12, forretningfolkenes med 41 og haandverkernes med 55 kroner, medens husmænd, inderster og arbeideres er akkurat den samme som efter omligningen for ifjor.”

DET KOMMUNALE ENGASJEMENT 1838 - 1900.

Fram mot århundreskiftet gikk storparten av kommunens bevilgninger med til å løse oppgaver innen skole- og fattigvesen.

Gjennom skolelovene av 1860 og 1889 ble kommunene pålagt oppgaver som måtte løses gjennom stadig økte bevilgninger. Statens pressmiddel overfor kommunene var at ingen fikk statsstøtte til lærerlønninger så fremt ikke påleggene i loven av 1889 var innfridd. Fattigvesenet var tradisjonelt oppfattet som en kommunal oppgave. Endringene i kommunens økonomiske engasjement skyldtes først og fremst de endringer som år om annet inntrådte i næringsgrunnet. Som nevnt førte bygging av kirke på Bjorelvnes til at kommunen måtte ta en større del av det økonomiske ansvaret for kirkene i sognet. Man kan med andre ord si at de kommunale oppgaver slik de var oppfattet å være i 1838, stort sett var de samme ved utgangen av århundret.

NYE LOVER FOR KOMMUNESTYRET.

Arbeidet med ny kommunal lovgiving ble tatt opp før århundreskiftet. Lov om kommunestyre på landet trådte i kraft 1. juli 1922. Den gav ingen prinsipielle endringer vis a vis den gamle lov. Den vektla imidlertid en større autoritet fra formannskapet til herredsstyret. 1920 og -30 årene gav også kriselover rettet mot håndteringa av kommunenes gjeldsforpliktelser. Loven av 1938 rettet seg i innhold særlig mot økonomiforvaltninga i kommunen. I 1954 kom en ny lov som bl.a. opphevet det skjerpede tilsyn som departementet hadde med kommunens økonomi. Fra 1954 til i dag er det kommet en rekke lovendringer som går på forskjellige forhold ved den kommunale virksomhet.

POLITISK VIRKSOMHET.

”Træd frem og tal du Norges Folk!/Træd fram og tal i Valg!/ Og sig os om den Frimands Ret,/du fik i Arv af Fædres Af,/ var ment til Kjøb og Salg.

Træd frem og tal du norske Folk!/Men ring først ind til Helg./For hellig er os Norges Sag/og Valges Dag er Norges Dag/Gaa frem vort Folk og vælg!

Vælg trygt, vælg frit,/som Odelsmænd her paa din egen Gaard./Men synes du det var for stort/det Valg som blev paa Eidsvold gjort,/da stem for Husmands Kaar.

Gaa frem til Urnen/ husk saa paa/at du i denne stund/med Arvens Ret er Ordets Mand for Haralds og for Sverres Land,/at du er Norges Mund.

Slik lydde Per Sivles ord gjennom Lenvikens Avis til velgerne i Lenvik en aprildag i 1894. Diktet er en oppfordring til å gjøre bruk av stemmeretten ved valgmannsvalget til stortinget i 1895. Den politiske kamp sto da mellom partiene Høyre og Venstre, og de aktuelle prinsipp saker var stemmerettsreformen, flaggsaken og forholdet til Sverige i konsulatsaken. Den politiske kamp en kan spore i Lenvik gjennom de tidligste lokalavisene, dreide seg i første rekke om demokratiske og nasjonale merkesaker. I denne kamp var det bøndene og de bedrestilte som engasjerte seg.

OM HØYRE.

I Lenvikens avis 21. mai 1894 heter det bl.a.: ”Høire i Lenvik anstrænger sig nok svært iaar. Doktoren og presten øver Emisærvirksomhet ved uddeling af Høireskrifter, mens Klokkeren, der er udseet til dets Kandidat ved Valgmandsvalget ikke officielt øver nogen Virksomhed. Man maa være varsom, derfor arbeider han i det stille. Alle de Bunker af Høireaviser som kommer til Klokkeren spredes ved velvillige Aander. Alt dette er Kjendsgjæringer som dog ikke kan være til Forkleinelse for deres Person eller for det Part de tilhøre; men hvis det er med deres Samtykke eller paa deres Opfordring at Prestefruen samler Folk til Opbyggelse ved Guds Ord i Skolehuset om Søndagene og saa naar hun er færdig med sin Prediken, uddeler Høireaviser til dem, der har samlet sig til Vederkvægelse i Guds Ord, da er dette til Forkleinelse baade for Partiet og for dem personlig. Af Prestefruen kan man jo vistnok ikke forlange at kunne gjøre Forskjel paa Guds Ord og Høirepolitik da hendes Forstand neppe kan holde de to Ting fra hinanden. Der er derfor vistnok ikke af veien at gjøre opmærksom paa en slig Trafik, da den vistnok er enestaaende i Landet.”

OM ARBEIDERPARTIET.

Med stemmerettreformen i 1898 ble en ny stor sosial gruppe politisk myndig. Denne gruppa kom over tid til å revolusjonere det politiske liv i kommune. Ennå på denne tid sto begrepet sosialisme for de fleste som noe skremmende, med blod og revolusjon i sitt følge. Om ”Socialisternes møde paa Gibostad” heter det i samme avis 8. august 1904: ”Socialisternes møde paa Gibostad sidste onsdag var besøgt af ca. 100 mennesker. Corn. O. Sørli aabnede mødet med en kort tale, hvor han sammenlignede socialisternes thingmænd med en der var tilstede paa jorden for 1900 aar siden og som tilsidst blev korsfestet. Vi for vaar del vil nu i det længste haabe at det ikke maa gaa socialisternes

thingmænd saa ilde! En vistnok utro tilhører af socialisterne lod sig imidlertid forlyde med at Eriksen anvendte hele formiddagen for at lægge ordene i Cornelius' mund, og når resultatet ikke blev bedre, skyldes det ikke mesteren men dicipelen.”

DR. STJERNHOLMS PROGRAMERKLÆRING.

Dr. Stjernholm på Bukkskinholmen var en av ”socialisternes” stjerner i Lenvik. I Senjens Blad skriver han i 1907: ”Da jeg af Arbeiderpartiet er opstilt som kandidat til kommende kommunevalg, vil jeg ikke undlade at oplyse om, hva jeg agter at arbeide for, hvis jeg skulde opnaa den ære at bli medlem af den honorable forsamling: KOMMUNALT TELEFONANLÆG fra Gibostad- Vang, fra Tenskjær-Strømmen, fra Bukskind-Kaarvig. Med aarlige bidrag af herredet og muligens statsbidrag og personligt arbeide af opsidderne må saadanne linier kunne bygges meget billigt. Gode brugte apparater fra Kristiania telefonselskab kan nu faaes for kr. 20. Da veie endnu ikke kan faaes paa lang tid, vilde telefon afhjælpe et stort savn. FATTIGGAARD, hvis ikke fattigbyrden skal vokse os over hovedet. JORD til bra folk, og derved motvirke den sørgelige udvandring af landets bedste ungdom, samtidig som herredet derved skaffer sig flere skatteyttere. HJELP TIL EIERE AF SKJØITER til at anskaffe sig motor mod pant eller kaution. FRIT SKOLEMATERIALE til børnene i folkeskolen. Bidrag af kom- munen til et billigt BADSTUEBAD paa Finsnes. Synes vælgerne efter denne smagebid, at jeg er for flot, vil jeg anmode om at ikke bli stemt paa, da jeg ikke ønsker at sidde i herredsstyret og tygge drøv og kjævle om pirkerier.”

På tross av, eller kanskje på grunn av sin programerklæring, kom ikke Stjernholm inn i kommunestyret for perioden 1908 til -10. Lenvikens liste fikk 7 representanter, Arbeiderpartiet 5, Gisund liste 4 og Rossfjord liste 4 medlemmer. På møte 20. november ble medlemmene til formannskapet valgt. Det ble Lorents Hansen, Strømsnes med 27 stemmer, Mikal Bell, Finnsnes 17 st., Corn. O. Sørлие, Holmen 13 st., Jørgen Johansen, Jernslett 12 st. og Ole Monsen, Skognes 7 stemmer. Lorents Hansen ble valgt til ordfører og Mikal Bell til viseordfører.

OM KOMMUNISTENE.

I ”de harde trettiåra” hadde kommunistene i Lenvik dansefest. Det gikk iflg. Midtfylkets Avis for seg slik: ”Lenvik kommunistene har laget til dansestevne lørdag kvell og søndag i Finnfjord. Kamerat P.S. åpnet dansefesten lørdagkvell med å henge op på

veggen billedet av en sigd og noen russiske bokstaver - hvorover atter igjen stod med store bokstaver: Proletarer Velkommen! Så dansedes det til kl. 5-6 søndags morgen. Søndag åpnedes festen med taler og så noen stykker Internasjonalen - på norsk. Så dansede man atter til kl. 4-5 mandags morgen. Våre bygdekommunister er således rett noen lystige folk. Men det ser ut for at de har lite forståelse av tidernes alvor og trang til andre gjøremål - enn dans! Men de karene får da også hjelp fra storebror russen med de mange millioner, så de trenger vel ikke om å arbeide noe større! Derfor er jo en liten festlig danse-sammenkomst en behagelig avveksling i dagens grå ensformighet. Dans, bare dans!”

NÅR POLITIKERNE IKKE DANSET.

HELSESTELL.

Det kommunal engasjement i helsestellet hadde i forrige århundre vært rettet mot ansettelse av jordmødre og leger.

Etter 1910 økte erkjennelsen blant politikerne om kommunale forbyggende helsetiltak. Doktor Stjernholms tanker om ”badstubaad” på Finnsnes var i tråd med en slik tenkning. Den epidemiske tuberkulosen rammet hardt, og gav noen av hver forståelse av at forebyggende tiltak måtte iverksettes. I herredsstyremøte 7. og 8. juli 1911 ble det bl.a. bestemt følgende tilføyelse til ”sundhetsvedtægterne” for herredet: ”I butik, forsamlingshus, fiskeskøiter og logifartøi maa ikke spyttes paa gulv, men i spyttbakker. Der maa vaskes 2 gange ukentlig, siste gang med 2% lysol. I butik maa levnettsmidler ikke staa utildækket i aapne kar. I fiskeskøiter og logifartøi maa hver mand ha sine egne spiseredskaper. Høvedsmanden plikter at faa personer der er mistænkt for tuberkolose, undersøkt. Overtrædelse herav blir at paatale og straffe.”

PROVIANTERINGSRÅD.

I krigsårene 1914 til -18 fikk kommunen nye oppgaver å ta seg av. Først og fremst gjaldt det å skaffe forsyninger av mat og brensel. Det ble derfor valgt provianteringsråd til å ta seg av denne oppgaven. I 1914 ble ordføreren bemyndiget til å oppta et lån på kr. 20.000 i Norges bank til innkjøp av levnettsmidler for kommunens befolkning. I 1917 ble det vansker med korn-importen, og forbruket måtte rasjoneres. Det ble også mangel på olje og redskap til fiskeflåten. På tross av dette hadde folk en rimelig god kjøpeevne.

Krigskonjunktorene skaffet også rikelig med arbeid og fortjeneste. Tallet på utpantinger holdt seg stabilt, og økte etter at krigen var slutt. Etter 1918 gikk fiskeprisene ned. Fortjenesta minka, men dyrtida holdt fram som før. Provianteringsrådet måtte ofte levere varer på kreditt, og det ble etter hvert vanskelig å få inn det utestående. Fiskeprisene steg igjen i 1919 for deretter å falle til et bunnivå i 1921. Det året måtte kommune be om nødsbidrag fra staten. Sildefisket i -22 gav imidlertid igjen grunnlag for vekst, men den var forbigående.

KOMMUNEN KONKURS.

Det kommunale engasjement sank betraktelig som følge av svikt i kommunens inntekter. 1920-årene preges av voldsomme svingninger både i den private og kommunale økonomi. I 1927 måtte herredsstyret underrette sine kreditorer at alle utbetalinger måtte innstilles da kommunen ikke rådde over disponible midler. ”Skatteyternes evne til å betale skatt er helt tilintetgjort, og en stor del greier seg ikke uten offentlig hjelp.”

Kommunen gikk konkurs, og ble den 24. februar 1928 satt under offentlig administrasjon av Justisdepartementet. I Midtfylkets Avis 29. september 1931 er følgende innlegg tatt inn: ”Tilfellet Lenvik er for såvitt ikke enestående som det er mange kommuner rundt omkring i landet som ikke greier sine forpliktelser. Men det er gradsforskjell. Det er ialfall ikke nogen kommune i Troms som er så langt nede som Lenvik. Ved oppgjøret av budsjettet viser det sig at selv om der ikke betales renter eller avdrag på uprioritert gjeld, blir underskuddet 80.000 kroner. Ligningsoppgjøret viser envidere at det på gårdsbrukene hviler en gjeld av 3 a 4 mill. kroner, foruden at der jo er en hel del annen gjeld. Det er garantiansvar på 1 mill. til boligbanken og fiskeribanken. Det er så rimelig at under sådanne miserable forhold vil man gjerne søke en sydebukk. Og den nærmeste til å velte ansvaret på er herredsstyret, eller de men som har ledet kommunen i de senere år. Et sådant resonnement er kanskje noget lettvindt. Ser vi nemlig på budsjettene gjennom flere år tilbake, så er disse meget nøkternt opgjort, ikke noget ekstragavanser i nogen retning, og der er utskrevet skatt til full dekning. Det er tvilsom om noget annet styre hadde gjort det bedre i så henseende...

Den som imidlertid har anledning til å se gjennom ligningsstatistikken, og forøvrig er kjent med de økonomiske forhold i bygdene, vil snart se at den kommunale missere har sin naturlige forklaring i den dårlige privatøkonomi... Det må dessverre erkjennes at

folk i alminnelighet har været utrolig lettsindige til at låne i Lenvik. Man har villet gå snarveien til velstand, men har gått sig fast i en hengemyr, som det nu for mange er håpløst å komme sig ut av... Når det derfor knirker med de kommunale utbetalinger, så bør skylden legges der den i første hånd hører hjemme, hos skattebetalerne! Når der ikke kan betales fattigunderstøttelse i full utstrekning, ikke brensel til skolene, ikke leie for skolehus, ikke til sykehusopphold osv., så får man ikke klage over det kommunale stell først og fremst, herredkassereren har ikke seddeltrykkeri! Det er verd å nevne dette fordi det muligens nu foran valget går en og annen og drømmer om at et personskifte kunde være heldig og føre til forbedring. Det hjelper visst ikke meget. Derimot er det et spørsmål om ikke hele befolkningen rent automatisk glir inn i et økonomisk system som ennu var almindelig overalt i landet for 40-50 år siden, naturalsystemet: Hver mann hadde et stykke vei å vedlikehole, man vasket skolestuene efter tur, brakte litt ved hver til skolen, fattigfolk gikk på omgang, doktoren blev hentet med båt eller hest, de syke måtte pleies hjemme, ikke på sykehus uten i særlige tilfeller. Vel, det er samfundsmessig et tilbakeskritt, men et tilbakeskritt er stundom nødvendig for at finde fofeste, senere kan det smått gå opover igjen.”

I 1935 meldte Riksgjeldsmeklingsinstituttet at Lenvik kommunes akkord var vedtatt og stadfestet. Akkorden gikk ut på at den uprioriterte gjeld skulle nedskrives til 15%. Av denne skulle 3% nedbetales kontant og 12% forrentes og avdrages i 40 år. De kreditorer som måtte ønske det kunne få sine fordringer innløst med 5% kontant.

Den 1. februar 1936 var administrasjonsperioden over.

DEN KOMMUNALE NYORDNING.

”Den nord-norske overkommando har fra og med lørdag den 31. mai 1940 sendt ut følgende kommuniké:

Kommuniké nr. 40, lørdag.

Presset på de tyske stillinger i Ofoten fortsetter nord og sør for Rombakken.

Kommuniké nr. 43, tirsdag.

Sør for Rombakken fortsetter presset mot de fiendlige stillinger. Nord for Rombakken har våre avdelinger ved mindre framstøt forbedret sin stilling.

Kommuniké nr. 45, fredag

melder om at norske bombefly har bombet tyskernes stillinger ved Raufjellet og har gitt høve til at norske tropper har rykket litt fram og forbedret sine stillinger. Fra de øvrige fronter intet nytt.”

Fra andre kilder:

”Bukkskinn og Bunnjord sanitetsforening, Bjorelvnes, har til guttene ved fronten sydd og innsendt: 27 forsvinningsdrakter, 5 laken, 7 putevar, 10 håndduker, 2 teppetrekk, 1 par tøfler, 1 par gamasjer og et enkelt ullteppe.”

”Blant de omkomne marinemannskaper på ”Norge” eller ”Eidsvold” skal og være 4 ungdommer fra Sørreisa. En fra Sørreisa og en fra Bjorelvnes skal ha reddet seg ved å svømme i land. Tre av marinemannskapene, en fra Trollvik en fra Bukkskinn og en fra Senjasia i Lenvik hadde permisjon og var ikke nådd til å komme seg ombord igjen, og berga såleis livet denne gangen.”

Den andre verdenskrig hadde nådd Nord-Norge og Lenvik!

Okkupasjonen av Norge 1940-1945 førte til brudd på den demokratiske tradisjon med lokalt selvstyre. Den 25. september 1940 erklærte Reichskommissar Terboven oppløsning av de politiske parti, avsettelse av konge og regjering og utnevnelse av en ny ”kommissarisk” regjering. Deretter fulgte en rekke forordninger som knesatte førerprinsippet i kommunene. I forordning av 21. desember 1940 ble det klart at ordfører og varaordfører skulle utpekes av departementet i samråd med fylkesmann og NS-fylkesfører. Ordføreren skulle nå legge sakene fram for det samlede kommunestyre, nå kalt herredsting, men avstemming var det ikke lenger tale om. Det tilkom nemlig ordføreren ene og alene å fatte den endelige beslutning.

QUISLING I GLASS OG RAMME.

Fra ordførerens vedtaksbok heter det bl.a. fra 1942: ”Godkjent bilede av Nasjonal Samlings og Norges Fører, ministerpresident Vidkun Quisling, skal i glas og ramme ophenges i alle skolerom og lærerværelser ved folkeskolene i Lenvik kommune.”

”For å fremme kjennskapet til Nasjonal Samlings utviklingslinjer og opbygningen av det nye nasjonalsosialistiske Norge forordrer ordføreren at kommunen bevilger 1/2

års abonnement på Fritt Folk til samtlige kommunale funksjonærer.”

”Lenvik kommune bestiller til bruk ved flagging ved festlige anledninger 1 norsk flagg og 1 solkorsflagg.”

Det lovlige valgte kommunestyre skulle holde sitt siste møte den 11. januar 1941, men p.g.a. dårlig frammøte ble dette avlyst og formannskapsmøte satt. Herredstinget holdt deretter sitt første møte i kommunehuset på Gibostad den 7. juni. Medlemmene var i første rekke rekruttert fra personer med kommunalpolitisk erfaring, og mindre med grunnlag i nazistisk sinnelag. Dette forholdet synes å være nokså stabilt gjennom krigsårene, men endret seg noe over tid fram mot 1945. Således førte gransking av kommunens tilits- og tjenestemenn i -45 til at tre personer av det gamle kommunestyret ble suspendert. Grunnen til dette var først og fremst at disse hadde vist ”unasjonal holdning”, og latt være å stemme imot bevilgning til Den Norske Legion.

På tross av endringer i kommunens styreform i okkupasjonstida, ser det ut som om den veletablerte politiske kultur ble videreført fra 1940 til -45. Man avfant seg med et påtvunget system så lenge de som instituerte det sto under okkupantenes vern.

EN ORDFØRERS SORTI.

Den siste ikke-folkevalgte ordfører i Lenvik under okkupasjonen skriver den 8. mai 1945 følgende: ”Norge er fritt. Atter kan lov og rett gjelde i landet. Det har kostet oss meget, men vi er fri. I ganske 2 år har jeg sittet som ordfører. Fri og bevare meg for å få en slik tid tilbake igjen. Nordmenn slå ring om alt godt og vær mot andre som du vil andre skal være mot deg selv. En takk til alle som har hjulpet meg. Lykke til og hold sammen Lenvikværingene.”

KOMMUNAL OPPBLOMSTRING.

Sammenlignet med den økonomiske krise som rammet det kommunale samfunn i mellomkrigsårene, gav tiårene etter 1945 rom for styrking av det kommunale engasjement. Aktivitetsøkninga skyldtes bla. at kommunene selv tok opp nye arbeidsområder, og at staten påla kommunen å løse nye velferdsoppgaver. Dette forutsatte at kommunen fikk en større del av samfunnets ressurser.

Kommunen hadde gjennom krigsårene fått ryddet av veien gjeldsproblemet. Tida hadde gitt gode inntekter kombinert med små investeringsmuligheter og fallende pengeverdi. Dette forhold gav økonomisk grunnlag for økt aktivitet. Aktivitetsøkninga

skapte sterk vekst i sysselsettinga i den kommunale forvaltninga. Dette førte også til kommunal byggevirksomhet ut over de ofte beskjedne skolestuene.

UNDER EN MIDDAG.

Under en middag for kommunestyremedlemmene i desember 1963, gjorde ordfører E. Nilsen opp status for valgperioden. Han understreket den rivende utvikling som hadde funnet sted i kommunen siden de eldste representantene av kommunestyret av i dag kom med. ”Man må alltid strebe fremover, sa ordføreren, som kritiserte de som i sin agitasjon forvrenget sannheten. I de siste fire år var det investert 3.637.000 kr. i skolesektoren, 890.000 til aldersheim, 1.055.000 i helsesektoren, 612.000 i stønadslån til Husbank og Bustadbank, 2.792.000 til veibygging, 660.900 til kloakkutbygging og 1.409.000 til offentlige arbeider. I alt var det i de siste fire årene investert kr. 10.534.132. Bare en liten brøkdel av dette beløpet hadde man skaffet seg ved å oppta lån.

Jens Olsen, som ikke blir med ved neste valg, uttalte at budsjettet for Lenvik var på kr. 25.000 første gang han kom med i kommunestyret, og det var for 36 år siden. Det var også taler av William Clausen, Jørgen Eriksen og Fredrik Moen, som alle ønsket kommunen hell og lykke.”

KOMMUNEVALGET 1963/64.

Politisk virksomhet blir som vi har sett ofte gjenstand for kritiske bemerkninger. Slik også etter valget i 1963. Følgende smedeskriv ble forfattet av ”PER”:

”Nu har valget holdt sin tale./Man kan atter puste fritt./Men alle må vi nok betale/for den lærdom det har gitt.

I valgets gny kan allting hende./Noen kommer - andre går./Men for de fleste vil det ende/med skadeskudd og hjertesår.

For Peder ble det bitter pille/at han nu ble satt på dør./Han hadde håpet i det stille/at allting skulle bli som før.

Gode Gaute gremmet gråter./Hulde Hanna hulker høyt./Hvem kan løse valgets gåter?/Ingen kan forstå en døyt.

Hvorfor ble de begge strøket?/Hvorfor fikk de dette sjokk?/Hvorfor ble de begge sveket/av partiets trauste flokk?

Nederlagets kval og smerte/kan nok føles sårt og slemt./Men trøst deg sorgbekte hjerte:/Om hundre år er allting glemt.

Erling grunner og beregner/om stillingen blir status quo./Som optimisten han betegner/at sjansen den er ganske god.

Jørgen M. og Petter våres/kjempet riktig drabelig./De ville meget gjerne kåres/og lykken sto dem begge bi.

Tenk å være ene høne/i Birgers store hanefarm./Men Edith hun er ingen kløne./Hun har mot i bryst og barm.

Vesle-Gunnar var så heldig/at han innfor døra smatt./Med rømgrøtfett så gikk det veldig/både smertefritt og glatt.

Bolde Bjarne, han som talte/trutt og trutt i tingets hall./Han er også blandt de valgte,/han er blandt de kårnes tall.

Olav i fra Finnfjordbotn/vandret venstrelinas veg/inn til herredstabetten/der han husvarm setter seg.

Forresten var det mange svangre/som ikke fikk sitt foster frem./Nu må de gremme seg og angre/at det så ille gikk for dem.

Ellers var det så mangt og så meget/jeg ville ha gitt sitt pass./Men versenes antall har steget/og "Senjens" har ikke plass.

Og dermed så takker jeg vakkert for meg./Jeg slukker mitt lys i min stake/og sier som salige Wildenvey:/"Jeg tar hvert ord tilbake".

KOMMUNEN BLIR STØRRE.

Den 31. oktober 1946 ble det ved kongelig resolusjon oppnevnt en komité som fikk i oppdrag å utrede spørsmålet om revisjon av den kommunale inndeling. Bak denne resolusjon lå en økt erkjennelse av at tida krevde en endring av mange tilvante forestillinger.

De gamle kommunegrensene var ofte ikke naturlige. Nye kommunikasjonsmidler førte til endrede sambandslinjer. Fjordene hadde en gang bundet bygdene sammen. Med utbygd veinett og motoriserte kjøretøy, ble havstykkene nå en barriere å forsere. Spørsmålet om deling av kommunen i mindre geografiske enheter, samt endringer i kommunegrensene hadde ofte vært gjenstand for diskusjon.

På grunnlag av Schei-komiteens arbeid, ble kommunens nåværende grenser fastlagt ved kongelig resolusjon 11. januar 1963. Lenvik ble tilført Hillesøy kommunes område

på Senja inklusive Hekkingen. Likedan ble Sørreisa kommunes område på Senja lagt til Lenvik. Fra Tranøy ble gårdene Paulsrud, Johnsgård og Stormo overført til Lenvik. Det samlede areal ble dermed utvidet fra 713,62 km² til 892 km².

KOMMUNESENTRET FLYTTES.

Etter forslag fra rådmannen ble det i januar 1965 nedsatt en komité på fem medlemmer for utredning av hvilke kommunale etater som burde ha kontorlokaler i et kommunalt administrasjonsbygg på Finnsnes. I juli 1967 gjorde kommunestyre vedtak om at den kommunale administrasjon i sin helhet skulle flyttes fra Gibostad til Finnsnes. I en leder i Senjens blad 11. juli 1967 heter det: "For den kommunal "indrepolitiske" fordragelighets skyld og det framtidige samarbeidsgrunnlag, var det av største betydning at flyttevedtaket i Lenvik kommunestyre lørdag ble gjort med et så solid flertall. En bør notere seg at det faktisk ikke var en eneste av kommunestyrets representanter som uttalte ønske om å opprettholde den nåværende ordning med en del av kommuneadministrasjonen på Finnsnes og en del på Gibostad."

I 1976 tok arbeidet med bygging av rådhus på Finnsnes til. 17. april 1978 overleverte hovedentreprenøren a/s Maskinbygg, bygget til kommune. Regninga lød på ca. 20 millioner. I løpet av vår og sommer flyttet administrasjonen over fra Austadbygget inn i de nye lokaler.

FYSISK SAMLING AV KOMMUNEN.

GISUNDBRUA BYGGES.

Tanken om bru over Gisundet var av gammel dato. Det var etter sigende kommunepolitikeren Peder Simonsen, medlem av kommunestyret i Lenvik i 46 år, som hadde avfødt denne. Det var over tid sagt mange ord om nytten av ei bru over sundet, og noen av grunnene for realisering av prosjektet kommer fram i dette inseratet i Senjens Blad 10.4. 1962: "Bru over Gisundet er et prosjekt som skal sammensveise tusener av atskilte mennesker som i all tid har vært avskåret fra å komme utenom sin stuedør uten å gå til båten. Ser vi tre år fram i tiden vil vi ha forbindelse med Ytre Senjas hovedstad, Gryllefjord, og Torsken - Skaland. Forbindelsen er da knyttet til de rike fiskeridistrikter og uanede muligheter åpner seg når det gjelder fisketransport..... La oss alle i de 10 kommuner som er interessert i brua gå inn for å arbeide saken fram. Går vi på i samlet

flokk, vil ingen kunne stoppe oss.”

I juni 1961 ble Gisund bruforening stiftet, og tegning av medlemmer tok til. I mai 1962 hadde foreninga 950 medlemmer som hver betalte sin kontingent på kr. 5. Lenvik kommune betalte kr. 10.000, og 8 av de andre midtfylkekommunene kr. 5.000. Under brukergeneral Gunnar Grans ledelse holdt arbeidet med finansiering fram. Lenvik kommune gikk inn med kr. 50.000 i aksjekapital, og de andre interessentene fulgte på. Bruselskapet og vegdirektoratets finansieringsplaner så slik ut:

	Gisundbrua A/S	Vegdirektoratet
Bruselskapet utreder ved lån	13,94 mill	10,94 mill
Bruselskapet utreder ved egnkap.	0,56	0,56
Reelle statsbevilgninger	6,40	9,40

Total finansiering	20,90 mill	20,90 mill

Kostnadskalkylen holdt ikke til mer enn 3/4 av anlegget. Sluttsummen ble på vel 35 millioner. Arbeidet med brua tok til i 1968, og den ble overlevert 23. juni 1972. Gjennom en 1146 m lang betongstreng var forbindelsen mellom øy og fastland etablert.

NYE VEIER BYGGES.

Arbeidet med landverts kommunikasjon på Ytre Senja, synes å ha tatt til i 1930-årene. Det skulle ta mange tiår før ord ble handling! I et kommunikasjonsmøte på Gibostad 16. juni 1946, ble det bl.a. gitt uttrykk for at vegaanlegget Gibostad til Stønnesbotn måtte føres videre. ”Det må straks planlegges videre utbygging, så nordre Senja kan få den fordel av vegen som denne tilsikter. Såleis må der fra Stønnesbotn bygges arm gjennom Husa-dalen til Husøy, og arm fra Stønnesbotn til Balsfjord. Likeså må vegen fra Stønnesbotn fortsette til Medfjordbotn, og derfra sidearm til Fjordgård.” Vegbygginga var motivert ut fra hensynet til av ”Senjas store fiskerier”, og den eksportressurs disse representerte. Det ble hevdet at jordbruket og bureisingas interesser også ville bli ivaretatt.

I 1966 nedsatte fylkestinget det såkalte ”Hauglandutvalget” til å se på en veiplan for hele fylket. I denne plan inngikk også spørsmålet om vegløsning for Ytre-Senja. I en uttalelse fra utvalget het det i 1968 at ”Tilfredsstillende vegnett på Ytre-Senja vil koste

raske 80 millioner.”

I 1968 hadde Lenvik 85,6 km riksvei, 160 km fylkesvei og 270,3 km kommunal vei.

I 1972 ble veien Stønnesbotn til Medfjorbotn realisert. Med tunnel gjennom fjellet Dåven i 1975, ble forbindelsen til Ørnfjordbotn opprettet. Deretter tok arbeidet på strekningen Ørnfjordbotn til Fjordgård til. Denne parsellen ble åpnet i 1980. Etter å ha kjørt skolebarna med weasel mellom Botnhamn til Baltsfjord, ble det farbar vei dit i 1983. Samme år ble veien til Husøya åpnet.

KIRKE BYGGES PÅ FINNSNES.

Tanken om bygging av kirke på Finnsnes ser første gang ut til å nedfelle seg i kommunale protokoller i 1863. Det skulle imidlertid ta vel ett hundre år før kirka ble en realitet.

I 1946 oppnevnte Finnsnes Vel en del personer som skulle arbeide med kirkesaka. 9. april samme år ble kirkeforening stiftet. Foreninga sovnet imidlertid hen, men våknet opp 3. juni 1956 under navnet ”Finnsnes og omegns kirkeforening”. Modell av den planlagte kirka kunne tas i øyesyn på ”Kroa” den 22. februar 1962, der kirkeforeninga hadde benket seg til den påtenkte dyst. Kirkesaka seilte i medvind, og med den kom og så smått litt penger i kassa.

I 1966 kjøpte kommunen et areal på 5,6 da til kirketomt, og førte opp årlig kr. 1000,- på budsjettet til Finnsneskirka. Men det skulle mere penger til å finansiere kirkebygget, og først i 1977 klarte man å skaffe de nødvendige midler. Kostnadsrammen var i 1973 satt til ca. 4 millioner, men da anbudene kom inn viste det seg at dette tallet var satt for lavt. Total byggesum ble nærmere 10 millioner. Den 26.4. 1978 ble byggekontrakt med firma O.A. Ovesen, Sørreisa, undertegnet og arbeidet igangsatt i mai s.å.

Den 21.10. 1979 ble kirka vigslet.

HELSESENTER FOR KOMMUNEN.

I brev fra fylkeslegen i Troms av 22. juli 1968 til Lenvik formannskap, ble det pekt et behov for sentralisering av legetjenesten i kommunene. Legene ville gjennom dette få ivare tatt sine interesser for faglig kontakt og ajourføring av sine kunnskaper. Likedan ville publikum ventelig få en bedre service når det gjaldt diagnose, behandling og kontroll. Høsten 1968 oppnevnte Lenvik formannskap en komité til å utrede spørsmålet om lege- eller helsesenter for kommunen. Innstillinga ble lagt fram 1. februar 1969, og behandlet av formannskapet 28. februar s.å. I samsvar med innstillinga fra helsesenterkomiteen vedtok så kommunestyret at det skulle opprettes et helsesenter i kommunen. Bygginga tok til i 1976, og sentret ble tatt i bruk høsten 1979. Samlet byggesum kom opp i vel 38 millioner.

UTBYGGING AV DEN NIÅRIGE SKOLE.

Innføring av niårig grunnskole i Norge skulle gi et likt og kunnskapsmessig bedre skoletilbud til alle. Den bygde på den sjuårige skole med ett eller toårig framhaldsskole i tillegg. Den kommunale realskole fanget opp en liten prosent av elevmassen, og ble en skole for de teoretisk flinke.

I mars 1968 bemyndiget Lenvik skolestyre formann og skoleinspektør til å bringe alle formalia i orden for gjennomføring av niårig skole i Lenvik fra og med skoleåret 1971. Det ble lagt opp til å gjennomføre lesetid, fag- og timefordelingsplan som bestemt for niårig skole, i fjerde årskull i folkeskolen fra skoleåret 1968/69.

Utbyggingsplanen la opp til en sterk sentralisering med få ungdomsskoler i hver kommune, og med kommunalt samarbeid om skoler for større geografiske enheter. Det ble gjort vedtak om bygging av tre ungdomsskoler i kommunen. De skulle legges til Finnsnes, Gibostad og Rossfjord. Skolen på Finnsnes skulle dekke kretsene Finnsnes, Fagernes, Trollvik og Silsand. Skolen i Rossfjord skulle dekke Rossfjord krets, og Gibostad skulle hente sine elever fra Kårvik og Lenviks del av Senja unntatt Silsand.

Samarbeid om skoleutbygging mellom Tranøy, Berg og Lenvik ble drøftet, men ikke realisert.

Kravet om desentralisering av ungdomsskolene meldte seg snarere enn politikerne hadde tenkt. Opprinnelig var tanken at det skulle være minst tre paralleller på hvert årstrinn i ungdomsskolen. Skoler med to paralleller var unntaksskoler. Tida bar imidlertid i seg en ny type tenkning. Skolen ble sett på som en sentral institusjon i lokalsam-

funnet. Den skulle motvirke oppløsningstendenser gjennom styrkning av bygda med et grunnleggende tilbud. Tilstedeværelse eller mangel på skoletilbud i ei bygd ble sett på som en lokaliseringsfaktor ved nyetablering.

Ungdomstrinnets elever fra Nord-Senja skulle etter planen interneres på Gibostad. Innlosjering ble imidlertid en upopulær løsning. Modellen med seks pluss tre ble justert slik at en fikk det sjuende årskullet ved skolen. Overgangsordninga gav seg etter hvert utslag i krav om egne ungdomsskoler i Øyfjorden for Husøy og Fjordgård. Man startet med en skole for de to stedene. Elevene fra Fjordgård skulle reise til Husøy. Praktiske vansker førte imidlertid til bygging av særskilte skoler på begge steder.

Etter dette fulgte kravet om egen ungdomsskole for Botnhamn. Her hadde kommunen et opplegg for bygging av barneskole. Dette ble justert slik at det ble mulig å ta inn ungdomsskoletrinnet.

Deretter fulgte bygging av ungdomsskole på Silsand. Første byggetrinn ble tatt i bruk høsten 1983, andre i 1984 og tredje byggetrinn, gymnastikksal, ble realisert gjennom Silsandhallen som stod ferdig sommeren 1987. Nedlegging av fergesambandet mellom Bjorelvnes og Gibostad førte til at utbygginga av Kårvik ungdomsskole ble forsert. Den sto ferdig i 1985.

Utbygginga av den niårige skole har kostet kommunen mange skattekroner. På den annen side har den desentraliserte utbygginga virket til å knytte kommunen sammen. Skolen har sammen med andre faktorer motvirket en tendens til oppløsning av det kommunale fellesskap slik det kommer til uttrykk i flere sammenhenger over tid. Investeringa har således gitt gevinst på flere måter.

KOMMUNEN I DAG.

Formannskapslovene av 1837 ble født inn ei tid hvor fattigdom var et framtrødende trekk i folks hverdag. Den private økonomiske tilstand kunne følgelig ikke gi rom for en kommunal aktivitet av noe stort omfang.

Mangt et smil har løpt over et tusentalls lepper, og mang en tåre har fuktet kinn mellom 1837 og dagen i dag. Gjennom de økonomiske og politiske endringer som har funnet sted i dette tidsrom, er vi nå i en økonomisk og sosial situasjon som fortøner seg fullstendig annerledes enn den prestegjeldets innvånere gjennomlevde vinteren 1839/40.

Kommunen er blitt en tjenesteytende institusjon som medvirker til at sentrale behov i ditt og mitt liv blir ivaretatt og sikret på beste måte.

Det kommunale driftsbudsjett på nær 170 millioner fordeler seg med 27,9% på undervisning, 21,5% på helsevern, 17% på sosiale tiltak, 5,1% på kirke og kultur, 9,4% på tekniske tiltak, 12,9% til ymse formål, 5,4% til sentraladministrasjon og 0,8% til forretningsdrift.

En bedret kommunal økonomi samt det faktum at en rekke store oppgaver er løst, har gitt en slags erkjennelse på at kommunen i dag og i fremtida bør satse sterkere på trivselsmessige tiltak. Fraflytningsspøkelset lurar på hvert hjørne, og virker truende på stabiliteten. Likedan skal tiltak av denne art motivere tilflytning til kommunen. I så henseende er den første av to planlagte idrettshaller realisert. Kulturhus i sentrum av kommunen er et annet tiltak som nå søkes finansiert.

Kommunens innbyggere vil til stadighet definere nye områder som kommunen skal engasjere seg i. Kommuneøkonomien og tilgangen på ekstern finansiering vil være bestemmende for hvor hvorvidt disse tiltak kan virkeliggjøres.

Historia og samtida lærer oss at ethvert samfunn undergår endringer over tid. I noen tilfeller blir disse endringene definert som krisepregede fordi de virker truende på en tilvant situasjon. De mest fremtredene endringer som finner sted i kommunen i dag, er endringer i bosetnings- og befolkningsstrukturen, samt et press på de tradisjonelle ressurser.

Det er i stor grad opp til de kommunale planleggere og politikere å øyne det som skjer, samt iverksette tiltak som kan motvirke uønskede endringer. Måtte de lykkes med det!

ETTERORD.

Formannskapslovene av 1837 skulle gi folk i kommunene større mulighet til innflytelse på utforminga av det samfunn de selv var en del av.

I den eldste tida gikk det kommunale engasjement på kirke, skole, fattigvesen og veibygging. Gjennom dette skulle det åndelige og timelige behov etter tidas definisjon ivaretas på beste måte.

Formannskapet tok lite initiativ for selv å ta opp saker for fellesskapets beste. De var et resultat av sin tid. Påholden med daleren og redd for endringer i det tilvante. Det ble stort sett til å realisere de pålegg som ble gitt utenfra.

Dette forhold endret seg etter århundreskiftet, men ennå i dag vil man nok si at kommunene i alt for stor grad styres av staten.

Dette forhold er blitt særlig aktuelt innføringa av det nye inntektssystem for kommunene der staten gir såkalte rammebevilgninger. Enkelte har gått så langt at de har kalt det kommunale selvstyret en illusjon.

Vi har gjennom det skrevne ord søkt å belyse endringer i den kommunale virksomhet over et relativt langt tidsrom. For å sette samtida i perspektiv, har en oppholdt seg ved fortida i ganske stort monn.

Ventelig vil leserne sitte igjen med et inntrykk av at den kommunale virksomhet har gitt resultat som på en eller annen måte har hatt positiv innflytelse i deres eget liv.

På slutten av 1700-tallet møtte vi et fellesskap som på et utall måter hadde andre forutsetninger i seg enn det kommunale fellesskap har i dag. Hvorvidt dette er kvalitativt bedre eller dårligere, får hver enkelt avgjøre da svaret kanskje ikke er gitt.

Det synes imidlertid å være grunnleggende for ethvert menneske å søke å skape seg en situasjon som totalt sett gir de beste livskvaliteter. Skal mennesker i fellesskap oppnå dette, må de være villig til slå av på kravet om den totale individuelle frihet.

Innenfor visse grenser blir det for den enkelte snakk om å tilpasse seg fellesskapets forutsetninger, for derigjennom å oppnå en situasjon hvor enhver i fellesskapet finner seg best mulig til rette.

Det er denne situasjon våre politikere gjennom den kommunale virksomhet søker å oppnå.

KILDER:

Lov om Formandskaber paa Landet av 14. januar 1837.
Kallsboka for Lenvik prestegjeld.
Ministerialbok sognepresten i Lenvik 1753 - 1883.
Bygdekommisjonens forhandlingsprotokoll 1802 - 1845.
Valgprotokoll for Senja og Troms fogderi.
Diverse pakkesaker valg, møter, manntall Senja og Troms fogderi 1830-44.
Forhandlingsprotokoller Lenvik formannskap 1838 - 1945.
Vedtaksbok for ordføreren 1941 - 1945.
Lenvigs Fattigkasses Regnskab 1801 - 1872.
Matrikkelen 1838 Gisund tinglag.
Lenvigens Avis årg. 1894 - 1908, Gibostad.
Senjens Blad 1907 - 1971, Finnsnes/Sørreisa.
Troms Folkeblad 1966 - 1980, Finnsnes.
Tromsø Tidende 1840, Tromsø.

LITTERATUR.

Eng og Tofte: Kommunalforvaltning, Tiden Norsk Forlag, Oslo.
Bugge: Kommunalforvaltning, Kommuneforlaget A/S.
Næss m. fl.: Folkestyre i by og bygd, Universitetsforlaget.
Kraft: Historisk - Topografisk Haandbog over Norge, 1845-48.
Kolbeinsen: Lenvik kommune 1870 - 1904. Hovedoppgave UNITØ 1975.
Johnsen: Lenvik kommune 1905 - 1928. Hovedoppgave UNITØ 1981.
Brox: Bygdebok for Berg og Torsken bd. 2.
Kiil: Målselv bygdebok bd. 1.

Kapitlet om utbygginga av niårig skole bygger i hovedsak på intervju med skolesjef Alf Lorentzen.

JUBILEUMSKOMITÉEN

Formannskapslovene 1837 - 1987

I forreste rekke fra venstre: Arvid Johnsgård, Edvin O. Haugland og Mathilde Karlsen. Bak fra venstre: Kåre Raue, Rigmor Almioni og Hans M. Schelderup.